

NOVI

Odmev

GLASILO KULTURNO PROSVETNEGA DRUŠTVA SLOVENSKI DOM ZAGREB

OKTOBER 2025 • ŠTEVILKA 88 • ISSN 1331 - 548X

20. vseslovensko
srečanje v
Prezidu

.....

Zakon o medijih:
Pomembno
priznanje za
Slovence na
Hrvaškem

Intervju
Tanja Fajon:

„S Hrvaško
imamo več
skupnih
interesov kot
razhajanj“

.....

Po učnem načrtu
kmalu tudi
učbenik
za slovenščino

Novi odmev izdajata
Kulturno prosvetno društvo
Slovenski dom Zagreb
 in **Svet slovenske nacionalne manjšine**
Mesta Zagreb
 s pomočjo
Savjeta za nacionalne manjine
Republike Hrvatske
 in **Urada vlade Republike Slovenije za**
Slovence v zamejstvu in po svetu.

Za izdajatelja:

Darko Šonc

Uredništvo:

Stanka Herak, Irena Pavlović,
Darko Šonc, Tanja Borčić Bernard,
Cvijeta Pandol Udiljak, Ivanka Filipan,
Dejan Vodovnik, Ana Bakulić.

Urednica:

Agata Klinar Medaković

Pregled, priprava in oprema besedil:

Marija Mica Kotnik

Oblikovanje in prelom:

Intergrafika TTŽ d.o.o.

Tisk:

Intergrafika TTŽ d.o.o.

Bistranska 19, Zagreb

Izhaja občasno v slovenskem in
 hrvaškem jeziku.

Naklada: 800 izvodov

Naslov uredništva:

Kulturno prosvetno društvo

Slovenski dom Zagreb

Masarykova 13/I, 10000 Zagreb

tel./fax +385 (0)1 48 55 171

slovenski-dom@zg.t-com.hr

http://slovinci-zagreb.hr

Stanka Herak in Cvijeta Pandol
 Udiljak (z leve) na dnevu narodnih
 manjšin Mesta Zagreb. Foto: Antun
 Bukovec

VSEBINA 88/2025

SLOVENSKI DOM - NAŠ DRUGI DOM

Uvodnik	3
Trajalo je kratko, a bilo zelo lepo	4
Ste me hoteli videti strto?	5
Odprtje skupinske razstave <i>Niti v neskončnosti</i>	6
Obvestilo Duhovne sekcije	6
Pri nas so se ob praznikih prepevale slovenske pesmi	7
Frančiška Ikodinović je nova vodja KO DIS Zagreb	9
Obvestilo	9
Poslovili so se	10

SLOVENC NA HRVAŠKEM

Po osmih letih namesto na Reki v Zadru	11
Vseslovensko srečanje v Prezidu	13
Slovenske, ki so delale ne Hrvaškem, 2. del	15
Prošnja	16
82. obletnica osvoboditve taborišča Kampor	16
Rast za pomoč zamejcem, lastnikom podjetij in obrti	18
Aktivni na dogodkih	18
Kulturni mesec Slovenskega doma Karlovec	20
SKD Ajda gostovala v Krakovu	21
Pesniški večer – Poezija iz duše	22
Folklor z Bleda navdušila obiskovalce	23
Čezmejna prijateljstva, znanje in sodelovanje v Loški dolini	24
Dnevi slovenske kulture povezali istrske Slovence	26
Obisk ekipe oddaje Rojaki	28
Razstava hrvaških čipk in druženje ob kleknanju	29
Od Poletja v Bazovici do fotografij srečanj z medvedom	30
In leto je naokoli	32
Otroški teden v znamenju delavnic	34

NOVICE OD TU IN TAM

Pomembno priznanje za Slovence na Hrvaškem	35
Po učnem načrtu kmalu tudi učbenik za slovenščino	36
Nov most na otok bo s slovenskim pridihom	37
O umetni inteligenci in maminem mezinčku	38

ODMEVOV INTERVJU

»S Hrvaško imamo več skupnih interesov kot razhajanj«	39
---	----

PRETEKLOST V SEDANJOSTI

Za slovenske izgnance je po 80. letih 2. svetovna vojna le končana	42
--	----

KULTURNA OBZORJA

Na kratko od tu in tam – in še kaj	44
V čast Lavrinove nagrajenke	46
Bogastvo raznolikosti na Zrinjevcu	47

MATERINŠČINA

80 let Inštituta za slovenski jezik	48
Model C	48
Od hiš z dušo v navezi, tesnih prijateljstev in do Trsta Borisa Pahorja	49
Zgodbe o malem čuku, ki živi v Nuku	51
Na izletu pri človeških ribicah in na oddihu za dušo	52

ZDRAV DUH V ZDRAVEM TELESU

Šport krepi narodno identiteto	53
--------------------------------------	----

ZA VSAKOGAR NEKAJ

Poletne dobrrote za v shrambo in kozarec	55
--	----

POMISLEK ZA KONEC

Most, hidak, ponte, most, urë	56
--------------------------------------	----

Pomembni koraki za vse nas

 Marija Mica Kotnik

Tudi tokratna, že osemnosemdeseta številka našega Novega odmeva je tako kot že nekaj njih prej, prežeta s številnimi in »raznobarvnimi« pripevki od blizu in daleč. Pač, po jesensko. Navsezadnje smo vstopili v čaroben čas barv, še kak mesec in bo zima, nato pa spet pomlad. Ampak pustimo času čas, naravi, da naredi svoje, mi si pa le vzemimo čas za listanje (tudi) tokratne številke našega glasila.

Pred nami je november, mesec in čas, ko se narava umirja v jesenskih odtenkih in ko tradicije ter kulturni pomeni dobijo priložnost, da zasijejo v vseh svojih barvah in pomenih. To je tudi zadnji mesec pred začetkom zime, kar pomeni, da se pripravljamo tudi na hladnejše mesece – obdobje, ko zaključimo zadnje zunanje projekte, pripravljamo dom za zimo in se osredotočamo na ustvarjanje toplote v naših domovih. Včasih so naši predniki ta mesec izkoristili za konzerviranje hrane – tudi mi jo bomo ali smo jo že in tudi o tem pišemo tokrat – pripravo zaloga drv in drugih osnovnih potrebščin, saj so zimo dojemali kot čas, ko se bo življenje upočasnilo in bo potrebno preživeti s tem, kar imajo. In tudi shrambe se že šibijo pod težo tako kislih kot sladkih dobrot. Pač, nikoli ne veš, kaj nam zima prinaša ...

Marsikaj se je dogajalo in zgodilo v zadnjem času.

Eden pomembnejših dogodkov je bil zagotovo sprejetje medijskega zakona v slovenskem državnem zboru. »Če te ni v zakonu, si lahko pozabljen tudi v praksi,« je ob tem javnosti povedala raziskovalka na Inštitutu za narodnostna vprašanja **Barbara Riman**. Novi zakon o medijih, ki ga je državni zbor sprejel v začetku septembra, namreč prvič omenja tudi slovensko manjšino na Hrvaškem ter njeno pravico do javnega obveščanja in celovite obveščenosti.

Pomemben korak za vse nas.

Nikakor ni nepomembno niti to, kar je storilo hrvaško ministrstvo za izobraževanje. Tik pred začetkom novega šolskega leta 2025/2026 je namreč prvič potrdilo učni načrt za poučevanje slovenskega jezika in kulture v hrvaških šolah. Predstavniki slovenske skupnosti verjamejo, da bo ta korak pripomogel k boljšemu položaju Slovencev na Hrvaškem, učenci pa naj

bi po napovedih v prihodnje dobili tudi učbenik(e) za slovenščino.

Čeprav je slovenščina v nekaterih osnovnih in srednjih šolah na Hrvaškem navzoča že več kot poldrugo desetletje, je hrvaško ministrstvo za znanost, izobraževanje in mlade šele konec avgusta prvič sprejelo učni načrt za predmet *Slovenski jezik in kultura* v osnovnih in srednjih šolah. Večina drugih narodnih manjšin na Hrvaškem učni načrt za svoj materni jezik že ima. Tudi to je pomemben korak za vse nas.

Kakorkoli, to sta vsekakor nova dva, zelo pomembna kamenčka v mozaiku slovenske narodnostne manjšine na Hrvaškem.

Čeprav je slovenščina v nekaterih osnovnih in srednjih šolah na Hrvaškem navzoča že več kot poldrugo desetletje, je hrvaško ministrstvo za znanost, izobraževanje in mlade šele konec avgusta prvič sprejelo učni načrt za predmet *Slovenski jezik in kultura* v osnovnih in srednjih šolah.

Brez preteklosti pa tudi ne gre, saj tudi ta, sestavljena iz številnih manjših, pomeni pomembne kamenčke v mozaiku vsakdanjega življenja. O Slovenkah, ki so delale na Hrvaškem, je bilo doslej malo, zelo malo pisane. Zdaj so raziskovalci svoje raziskovalne interese premaknili in se začeli ukvarjati tudi s to, skorajda pozabljeno problematiko, ki se jo bržkone številni še spomnijo – iz izročil, morda pa tudi še v »živo«. Odprtje te problematike, v tej številki objavljamo že 2. nadaljevanje zgodbe, na straneh našega Novega Odmeva je precej zanimivo branje.

Tudi na knjige, ki naj vam polepšajo in bogatijo jesenske večere, – poleg kutinove marmelade, na primer – nismo pozabili. In še na marsikaj. No, pa začni mo listanje in prebiranje ...

BILI SMO V PULJU

Trajalo je kratko, a bilo zelo lepo

Na Dnevih slovenske kulture smo 17. oktobra v Domu hrvaških veteranov v Pulju nastopili tudi pevci MePZ Slovenskega doma Zagreb. Dan po nastopu smo izkoristili za ogled mesta.

 Stanka Herak

Na večeru slovenskih pesmi je pevce in občinstvo nagovorila predsednica SKD Istra v Pulju **Danica Avbelj**. Vsi pevci smo si bili enotni in odločni, da bomo naše prijateljstvo na takšnih in podobnih prireditvah še naprej negovali, saj smo vedno znova veseli, ko se srečamo. Po končanem večeru, ki ga je odlično povezovala **Maja Tatković Diklić**, smo prenočili v apartmajih Villa Marija, in se naslednji dan odpravili na ogled mesta. Nenazadnje iz Pulja ne smeš oditi, brez da spoznaš njegovo bogato zgodovino. Po mestu nas je strokovno vodila turistična vodička **Daniela Devetak**. Popeljala nas je od Arene, preko Foruma do znanega Slavoloka.

Med drugim smo si ogledali mesto nekdanjega benediktinskega samostana, kjer so našli najstarejše izkopanine, stare štiri tisoč let. Med njimi je bilo več kot dva tisoč amfor, zaradi česar je to mesto postalo največje najdišče amfor v Evropi. Nekoliko naprej smo si ogledali hišo, kjer je v 19. stoletju deloval astrofizik Herman Potočnik – najbolj znan po tem, da je napovedal, da bomo enkrat poleteli v vesolje.

Mesto z bogato zgodovino

Pulj je res mesto z bogato zgodovino. V času Rimljanov je bilo središče dogajanja na Forumu. Danes v eni od palač službuje župan mesta. V tistih časih je tam obstajala t. i. cesta „galebarenja“, kjer so se zaradi neravnih kamnitih tal dekleta spotikala in bila v nevarnosti, da bi padla. In to je

Foto: Stanka Herak

Utrinek z ogleda največjega istrskega mesta.

bila priložnost za mlade fante, da so jih pridržali in se tako z dekleti tudi spoznali. Izvedeli smo tudi, da so na Forumu prodajali sužnje, tu je bila tu javna kuhinja, ribarnica in trgovine, kjer je bilo mogoče kupiti vse, v majhnih stekleničkah tudi lažne solze. Le te so si mlade vdove nakapale v oči, da so lahko jokale za svojimi umrlimi, precej starejšimi možmi. Pulj se je skozi čas razvijal in širil; tu so bili Rimljani, Franki, Benečani, Italijani in različni narodi Avstro-Ogrske monarhije. Tako je

v času 90 let število prebivalcev iz 900 naraslo na 53 tisoč. Danes je Pulj večkulturno in internacionalno mesto.

Razgled smo končali pri Slavoloku Sergijevcev in kavarni Uliks, pred katero je bronasti kip Jamesa Joycea, ki je za Pulj dejal, da je to Sibirija na Jadranu, mesto hladnih kristjanov in vojakov. Zadovoljni z doživetim in očarani nad največjim istrskim mestom, smo se polni čudovitih vtisov vrnili v Zagreb.

Foto: fb SKD Istra, Pulj

Nastop MePZ Slovenski dom Zagreb na večeru slovenskih pesmi v Pulju.

Ste me hoteli videti strto?

Mariborski muzej je v Zagrebu predstavil razstavo o človekovih pravicah. Predstavljene so bile pretresljive osebne zgodbe in zgodovinske primere kršitev človekovih pravic.

 Ana Bakulić

Vsredo, 15. oktobra, je bila v Slovenskem domu Zagreb na ogled postavljena razstava *Ste me hoteli videti strto?*, ki jo je pripravil Muzej narodne osvoboditve Maribor v sodelovanju s partnerji iz Slovenije in Hrvaške. Razstava je obiskovalce popeljala skozi pretresljive osebne zgodbe in zgodovinske primere kršitev človekovih pravic ter jih spodbudila k razmisleku o pomenu spoštovanja teh pravic tudi danes.

Projekt je nastajal dve leti, 2022 in 2023, njegova idejna zasnova pa je delo dr. **Aleksandre Berberih Slana**, nekdanje direktorice Muzeja narodne osvoboditve Maribor, članice Slovenskega doma Zagreb in zdajšnje ravnateljice Muzeja grada Zagreba.

Razstava temelji na besedilih dvajsetih avtorjev in fotografskem gradivu ter prikazuje primere kršenja določil Splošne deklaracije človekovih pravic od časa pred drugo svetovno vojno, do obdobja po razpadu Jugoslavije. Predstavljene so zgodbe o posegih v zasebnost posameznikov, odvzemanju pravic do maternega jezika in samoodločbe, prisilnih mobilizacijah, ukradenih otrocih, povojnih obračunih, "izbrisanih" ter beguncih iz Bosne in Hercegovine v začetku devetdesetih let.

Preseganje umetnosti in muzejskega prostora

Direktorica Muzeja narodne osvoboditve Maribor **Simona Tripkovič** je ob odprtju poudarila, da razstava

presega umetnost in muzejski prostor ter deluje kot zgodovinski opomin, da človekove pravice nikoli ne smejo biti samoumevne. »Vojni, ki danes divjata v naši bližini, nas žal opozarjata, kako hitro lahko pozabimo pretekle izkušnje. Naša dolžnost je, da jih ohranimo v zavesti,« je dejala.

Foto: akm

Razstava, ki spodbuja k razmisleku o pomenu spoštovanja človekovih pravic tudi danes.

Razstavo je uradno odprla mariborska podžupanja **Davorka Pregl**, ki je v nagovoru izpostavila tesno povezanost Maribora in Zagreba: »Skupni delci zgodovine, družinske vezi, kulturni utrip in sodelovanja nas povezujejo. Takšni dogodki krepijo vezi med ljudmi ter nas opominjajo, da je spoštovanje človekovih pravic skupna naloga vseh nas.«

Otvoritve so se udeležili tudi slovenski veleposlanik v Zagrebu **Gašper Dovžan**, predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem **Barbara Antolić Vupora** in predsednik Slovenskega doma Zagreb **Darko Šonc**, pa tudi številni Mariborčani, ki so v Zagreb prišli prav zato, da si ogledajo razstavo.

Razstava je bila v Slovenskem domu Zagreb na ogled do 27. oktobra, nato pa se seli še drugam po Hrvaški in po Sloveniji.

20 avtorjev je sodelovalo s svojimi besedili.

Foto: Marko Pigac

Na otvoritev so prišli tako naši člani kot številni obiskovalci iz Maribora.

DOGODEK V SLOVENSKEM DOMU

Odprtje skupinske razstave *Niti v neskončnosti*

Večer povezanosti, umetnosti in druženja v organizaciji umetniške platforme Ludvig Design v galeriji Slovenskega doma Zagreb je privabil številno občinstvo.

 Ana Bakulić

V galeriji Slovenskega doma Zagreb, kjer se je zbralo številno občinstvo, je bila 1. oktobra slovesno odprta skupinska razstava *Niti v neskončnosti*, ki jo organizira umetniška platforma Ludvig Design pod vodstvom dolgoletnega promotorja likovne scene **Željka Bedića**.

Na razstavi so bila na ogled dela več kot tridesetih umetnikov različnih generacij in umetniških pristopov – med njimi: **Ana Sušec, Andrea Stanić, Branka Zobenica, Dijana Savić, Vukan Polimac, Željka Šebalj Koštić, Zlata Županić** in številni drugi. Sporočilo razstave je razvidno že iz njenega naslova: *Niti v neskončnosti*, kar je na simbolni način predstavljalo povezanost, svobodo izražanja in ustvarjalno skupnost, ki presega posamezne stile, tehnike in motive.

Otvoritveni dogodek je popestril kitarski nastop, sledilo je druženje in pogovori z avtorji.

Na razstavi je bila predstavljena različna paleta izrazov – od realističnih portretov in krajin, prek abstraktnih kompozicij do eksperimentiranja s teksturami in mešanimi tehnikami.

Foto: ab

Razstava, ki je bila na ogled do 14. oktobra, je obiskovalcem odkrila bogastvo likovnih niti, ki segajo v neskončnost domišljije, čustev in skupnega ustvarjanja.

Obvetilo DUHOVNE SEKCIJE A. M. SLOMŠEK

SPORED MAŠ V SLOVENŠČINI DO KONCA LETA

V cerkvi Ranjenega Jezusa na Ilici 1 v Zagrebu. Maše bodo **ob 17. uri**.

NOVEMBER 9. in 23.

DECEMBER 7. in 21.

Pri nas so se ob praznikih prepevale slovenske pesmi

Dolgoletna in zelo aktivna članica Slovenskega doma Zagreb Nada Rapotec Rogulj je bila rojena v Sarajevu, kjer je v času 2. svetovne vojne služboval njen oče. V Zagrebu je končala osnovno šolo, Klasično gimnazijo, glasbeno šolo in Medicinsko fakulteto.

 Tanja Borčić Bernard

Vaša starša sta bila Slovenca? Od kod?

Oba starša sta bila Slovenca. Oče, ki je bil rojen v Nabrežini pri Trstu, je odraščal na Kozini, kjer je bil njegov oče upravnik pošte. Mama je rojena v Logatcu, odraščala in šolala pa se je v Ljubljani.

Kdaj sta starša prišla v Zagreb?

Očeta, kot Slovenca, so odstavili s položaja direktorja Direkcije pošte v Sarajevu na začetku NDH in 2. svetovne vojne. Oče je nato sprejel službo na Direkciji pošte v Zagrebu, kjer je bil vodja pravne službe. Tako smo se kot družina preselili v Zagreb.

Vaš oče je bil zelo aktiven v Slovenskem domu Zagreb. Kaj ga je najbolj zanimalo?

Oče se je že od gimnazijskih let šolal in ukvarjal z glasbo. Ker v tistih časih glasba ni mogla biti poklic, je študiral pravo. Takoj po prihodu v Zagreb se je vključil v aktivnosti v Slovenskem domu in postal predsednik v enem mandatu. V Slovenskem domu Zagreb se je največ ukvarjal z aktivnostmi na glasbenem področju, ustanovil in vodil je oktet slovenskih študentov, ki so študirali v Zagrebu in jih pripravljali za nastope. Pripravljali in spremljali na klavirju je slovenske operne pevice, Ivana in Rudolfa Francla, Nonija Žunca in druge. Bil je tudi delegat Slovenskega doma pri drugih sorodnih društvih, kot so Češka beseda, Slovaški obec, društvo Matija Gubec, Društvo prijateljev Lužičkih Srbov in drugih.

Je bila tudi vaša mama članica Slovenskega doma Zagreb? S čim se je ona ukvarjala?

Tudi mama je bila članica Slovenskega doma Zagreb. Pela je v mešanem pevskem zboru duhovne sekcije A. M. Slomšek. Z dirigentom Vinkom Glasnovičem sta se zelo dobro razumela, saj sta se oba učila petja pri profesorju Juliju Betettu v Ljubljani. Velikokrat sta se pogovarjala o glasbi, aktualnih glasbenih dogodkih, še posebej pa o slovenski glasbi, saj sta jo oba dobro poznala. Mama je bila tudi znana planinka in alpinistka, bila je prva Jugoslovanka na Matterhornu, preplezala je Julijske Alpe,

Nada Rapotec Rogulj je dolgoletna in zelo aktivna članica Slovenskega doma Zagreb.

Mont Blanc. Odlikovana je s srebrno značko Planinske zveze Jugoslavije »za prispevek k razvoju planinstva in alpinizma.« Ko je imela 90 let je hrvaška televizija v režiji Jasmine Božinovske Živalj v ciklusu »I godine ove« o njej posnela kratek film. Takrat je še hodila po Sljemenu in tudi na pevske vaje v Slovenski dom Zagreb.

Doma ste se torej pogovarjali v slovenščini?

Pri nas doma smo brali slovenske knjige in se vedno pogovarjali v slovenščini. Naročeni smo bili na knjige Slovenske matice, brali slovenske časopise, Slovenski poročevalec, pozneje Delo. Oče je delal korekture za knjige prof. Antona Slodnjaka o Stanku Vrazu, Francetu Prešernu in drugih. Profesor Slodnjak je namreč

nekaj let predaval na Filozofski fakulteti v Zagrebu in stanoval pri nas, kakor tudi pozneje profesor Fran Petre, ki ga je nasledil. Doma smo tudi veliko prepevali in to štiriglasno, najpogosteje slovenske pesmi. Petje naše družine se je še posebej slišalo ob praznikih.

Vaša profesionalna pot je zelo zanimiva. Kje in kaj vse ste v življenju delali?

Soproga, ki je bil tudi zdravnik, je Zavod za mednarodno tehnično pomoč in sodelovanje poslal v Libijo. Tako sem tudi sama odšla z njim. To je bilo moje prvo delovno mesto. V Libiji sva delala štiri leta v bolnišnici, ki so jo zgradili Angleži, ko se je Libija osamosvojila. Imela sem ambulanto za ženske, pomagali sta mi dve bolničarki domačinki. Živela sva v Tripolitani, v kraju, kjer živijo staroselci Berberi. Gre za častne ljudi, ki so nas zelo spoštovali, kakor tudi mi njih. Berberi se med seboj pogovarjajo berbersko, vendar nimajo svoje pisave. To so bile zelo zanimive izkušnje. Ne samo zaradi izjemno zanimive in drugačne narave, posebnega zvezdnega neba in številnih drugih znamenitosti, med katerimi bi omenila dobro ohranjeni mesti iz časov starih Rimljanov Leptis Magna in Sabratha. Posebno je bilo tudi zaradi domačinov Berberov, meščanov in ministrov iz Tripolisa, bogatih in revnih ljudi, beduinov iz puščave, ki smo jih spoznali kot naše paciente ... Kot zanimivost naj dodam, da je bila Tripolitani, kjer smo živeli, v preteklosti italijanska kolonija. V šolah so poučevali italijanski jezik, zato smo lahko komunicirali v italijanščini. Imeli smo tudi lokalne bolničarje, ki so s pacienti govorili arabsko in bili most med nami zdravniki in njimi, saj so nam prevajali in iz arabskega jezika. Ker smo delali z ljudmi, smo se tudi sami počasi učili arabščine. Še vedno imam doma kot spomin čitanko za prvi razred, po kateri sem se naučila čitati in pisati arabsko. Po vrnitvi v Zagreb sem opravila specializacijo iz nevropsihiatrije in delala najprej v bolnišnici z odraslimi pacienti, pozneje kot subspecialistka za otroke in najstnike v Zavodu za varstvo mentalnega zdravja otrok in mladine. Sem tudi sodna izvedenka za medicino, in sicer za nevropsihiatrijo in odrejanje prištevnosti pri osebah v postopku.

Odhod v naravo in gorski svet, kakor tudi glasba, so mi v življenju pomagali obdržati zdravje, ravnotežje in optimizem.

Všeč mi je in zelo podpiram, da se v Slovenskem domu člani lahko učijo slovenščine pri pouku, ki ga zelo dobro vodi profesorica Marja Crnković.

Znano je, da se ukvarjate z veliko stvarmi, da imate kopico hobijev ... prosim, naštejte jih. Sodelujete v kateri od sekcij Slovenskega doma Zagreb?

V Slovenski dom Zagreb je naju z bratom že zelo zgodaj pripeljal oče. Sodelovala sva v mladinski dramski sekciji, ki jo je vodila Ruža Lucija Petelin. Takrat smo s predstavo *Ko so utihnili topovi* gostovali v Ljubljanski drami. Mama nas je kot strastna planinka od otroštva vodila po hribih in planinah, zato sem pod njenim vplivom že v otroških letih vzljubila naravo in pohodništvo. Odhod v naravo in gorski svet, kakor tudi glasba, so mi v življenju pomagali obdržati zdravje, ravnotežje in optimizem. Zdaj pojem v mešanem pevskem zboru duhovne sekcije A. M. Slomšek in v zboru Slovenskega doma, kolikor mi čas dopušča, saj me v Zagrebu pogosto ni.

Ste tudi članica Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb. Zakaj ste se odločili za kandidaturo? Kako ocenjujete položaj slovenske manjšine v Zagrebu?

Že drugi mandat sem članica Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb. Mesto Zagreb tudi finančno podpira naše delovanje. Na žalost nimamo svojega predstavnika v hrvaškem saboru. Tako slovenske kot interese ostalih narodnih manjšin, skupaj nas je pet, trenutno zastopa poslanec bošnjaške narodne manjšine **Armin Hodžić**.

Ali ste ljubezen do Slovenije in slovenščine prenesli tudi na svojega otroka? Ste ju pripeljali kdaj v Slovenski dom Zagreb?

Moja otroka, sin in hčerka, sta dvojezična, imata dva materna jezika, z menoj govorita slovensko, z očetom, ki je žal že pokojni, sta govorila hrvaško, med seboj pa slovensko. Pri njima je bilo povsem naravno, da sta govorila slovenski jezik. Verjetno tudi zato, ker sta bila kot majhna otroka veliko časa pri mojih starših, ko sva oba z možem dežurala v bolnišnici.

Kako bi slovenska manjšina v Zagrebu lahko delovala še bolj aktivno? Veseli bomo kakšne vaše ideje ali predloga?

Všeč mi je in zelo podpiram, da se v Slovenskem domu Zagreb člani lahko učijo slovenščine pri pouku, ki ga zelo dobro vodi profesorica **Marja Crnković**. To in branje slovenskih knjig in časopisov bi prispevalo še k večjemu zanimanju članov za medsebojno komunikacijo v slovenščini.

Frančiška Ikodinović je nova vodja KO DIS Zagreb

Na sestanku članov Krajevne organizacije Društva izgnancev Slovenije Zagreb 1941 – 1945 smo se pogovarjali o nadaljnjih aktivnostih o izpolnjevanju in pošiljanju zahtevkov za izplačilo pavšalnega nadomestila za povzročeno premoženjsko vojno škodo. Govorili smo tudi o načinu obveščanja članov, ki se srečanj zaradi bolezni in starosti ne morejo več udeleževati.

Ivanka Filipan

Zaradi smrti dosedanjega predsednika društva Slavka Alojza Kramarja je bila osrednja tema srečanja izvolitev novega vodje in pridobitev arhivskih dokumentov in celovite dokumentacije društva od ustanovitve do danes. Prisotni člani smo najprej pohvalili dosedanje zelo dobro vodenje društva in predlagali nove kandidate. V razpravi so za novo vodjo soglasno potrdili članico **Frančiško Ikodinović**, ki bo hkrati opravljala tudi druga potrebna dela v društvu, kot so zbiranje članarin, obveščanje o novosti in tudi pomoč pri stikih med člani in morebitnimi z institucijami v Sloveniji.

Sestanek smo končali v prijetnem druženju in se dogovorili, da se kmalu spet snidemo, da se bomo lahko med seboj družili in obujali spomine na težke dni izгона iz domačih krajev.

Foto: mn

S srečanja članov KO DIS Zagreb 1941-1945.

OBVESTILO

Članstvo DIS Zagreb 1941-1945 in druge žrtve vojnega nasilja obveščamo, da je bil, po večletnih naporih DIS, sprejet Zakon o pavšalnem nadomestilu premoženjske vojne škode. Za odškodnino je potrebno na **upravni enoti oddati zahtevek**.

Odškodnina, v višini 8000 evrov, pripada še živečim žrtvam vojnega nasilja in bo izplačana (po 2000 evrov) v prvem tromesečju v naslednjih štirih letih. Zahtevke je treba vložiti **v šestih mesecih** po uveljavitvi zakona, ki je bil v Uradnem listu (številka 56/2025) objavljen 25. julija 2025.

Do poplačila so upravičeni vsi tisti, ki imajo urejen/priznan status žrtve vojnega nasilja v skladu z Zakonom o žrtvah vojnega nasilja in sicer:

- izgnanec,
- interniranec,
- taboriščnik,
- ukradeni otrok in
- begunec/pregnanec.

Osebe brez prebivališča v Sloveniji naj izpolnjeno zahtevo s kopijo osebne izkaznice pošljejo po pošti na naslov:

Upravna enota Ljubljana, Linhartova cesta 13, 1000 Ljubljana, Slovenija.

Obrazec za izplačilo pavšalnega nadomestila je dostopen na spletni strani:

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/Obrazec-Zahteva_izplacilo-simbolicnega-nadomestila-za-vojno-skodo.docx

Ivanka Filipan

POSLOVILI SO SE

Slavko Alojz Kramar (1933 – 2025)

Slavko Alojz Kramar se je rodil 14. junija 1933 v Lahoncih pri Ormožu. Bil je zaveden Slovenec, ekonomist, športni delavec, predavatelj, veliki profesionalc, izgnanec, raziskovalec in zapisovalec spominov. Njegov odhod (4. julija letos) ni pustil le globoko bolečino pri svojcih, prijateljih in znancih, ampak tudi praznino v raziskovalnem delu o zgodovini slovenskih izgnancev in taboriščnikov. Kramar je tej tematiki posvetil kar nekaj let, saj ga je zaznamoval izgon njegove družine leta 1941 v Slavonsko Požego, nato v Dvor na Uni. V času izgnanstva je umrlo ali bilo ubitih pet članov družine Kramar, leta 1943 tudi njegov oče.

Po vojni je živel z babico in se po končani gimnaziji kot vojaški štipendist vpisal na Srednjo tehnično šolo v Ljubljani. Diplomiral je iz zunanje trgovine na Višji ekonomski šoli v Zagrebu. Leta 1954 je postal asistent na Tehnični vojaški akademiji, kjer je osemnajst let predaval predmet Motorna vozila. V tem času je izdal več strokovnih gradiv, člankov, skript, skic in shem. Ob bogati poklicni karieri je bil tudi aktiven športnik (večkratni prvak

v strelstvu), tudi predsednik Športne zveze Utrine v Zagrebu, član Rokometne zveze Zagreb, predsednik tekmovalne komisije Rokometne zveze Zagreb in rokometni sodnik.

Tudi po upokojitvi leta 1991 je ustvarjal, raziskoval in se aktivno udeleževal dogodkov. Bil je sooblikovalec kulturnega in izobraževalnega dogajanja v Kulturno prosvetnem društvu Slovenski dom Zagreb in pet mandatov član Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb. Redno je sodeloval s članki v glasilu Novi odmev in v časopisu za izgnance Slovenije – Vestnik. Leta 2004 je ustanovil Krajevno organizacijo Društva izgnancev Slovenije Zagreb 1941 - 1945 (KO DIS Zagreb) in kot njen predsednik povezal Slovence, žrtve vojnega nasilja, živeče na Hrvaškem.

Je avtor več knjig. Med njimi *Slovenski izgnanci v Neodvisni državi Hrvaški*, ki je izšla leta 2016, v kateri je opisal taborišče v Slavonski Požegi leta 1941. V knjigi *Slovenski taboriščniki v Jasenovcu - Knjiga imen in obrazov* (2023) je zbral imena in življenjske zgodbe rojakov. Ta monografija ni zgolj študija ustaških koncentracijskih taborišč v Jasenovcu in v njegovi bližini, ampak z imeni in biografskimi članki rešuje pozabe umorjenih in umrlih Slovenk in Slovencev. Njegovo delo je bilo tiho, vztrajno in izjemno dragoceno. Zbiral je podatke, iskal fotografije, pisal in tako rešil pred pozabo del zgodovine in spomin na tragične usode slovenskih žrtev nacističnega in ustaškega režima. Večkrat je rekel: »Če se o tem ne ve, ne piše in ne govori, je tako, kot bi ti ljudje umrli zaman.«

Dragi Slavko, hvala za tvoje predano delo, za prijateljstvo, za tvojo iskristnost in nauke, za pogum, zagnanost, za vztrajnost in za spomin. Pokopan je v žarnem delu zagrebškega pokopališča Mirogoj. (if)

Peter Juratovec (1951–2025)

Foto: RTV Slovenija, Stane Sršen

Poslovil se je dolgoletni prijatelj Slovenskega doma, srčni Primorec z glasnim smehom, priznani slovenski TV-režiser, ki nam je nemalokrat poskrbel, da so naše jubilejne slovesnosti zažarele na zagrebških odrih in bile videti mogočno in veličastno.

Življenjska pot Petra Juratovca se je končala 1. avgusta letos, in to tam, kjer se je pred 74-imi leti tudi začela: v Kopru, na slovenski obali, ki je bil v času njegovega rojstva še v t. i. Coni B Svobodnega tržaškega ozemlja. Pogosto se je šalil, da je zato živel v eni državi več, kot njegovi vrstniki, rojeni na celini. Zapomnili si ga bomo prav po takšnih sproščenih pogovorih ob številnih obiskih in nekaj skupnih projektih v minulih dveh desetletjih. Ko je režiral kakšno našo jubilejno prireditev, je bil do trenutka, ko je padla zavesa in so se v dvorani prižgale luči, nadvse resen, strog, natančen: vsi sodelujoči in nastopajoči na naših slovesnostih so si morali zapomniti, kje, kdaj in kako bodo prišli na oder, v katerem trenutku se bo prižgal reflektor, predvajal video ali začela glasba.

Hotel je, da vse teče gladko, da ni nič prepuščeno naključju. Pristop ni bil nič drugačen kot pri njegovem delu televizijskega režiserja. V zgodovino slovenske televizije se je vpisal kot njen začetnik. Režiral je številne razvedrilne oddaje TV Slovenija, kot so Ema, Poletna noč, Mario, Spet doma, Melodije morja in sonca, prenose koncertov, proslav in velikih dogodkov, kot je bil npr. vstop Slovenije v EU. Zanimal ga je tudi informativni žanr, od volilnih soočenj do polemične Tarče. Bil je človek širokih pogledov in zanimanja za velike in majhne zgodbe, spremljal je življenje naše skupnosti in bil pozoren bralec Novega Odmeva. Ko sta v Zagreb prihajala z našo sodelavko in dolgoletno prijateljico **Ilanko Todorovski**, se ni moglo zgoditi, da se ne bi ustavila v Slovenskem domu Zagreb in poklepeta. Njegovega smeha žal ne bomo slišali nikoli več. Naj mu bo lahka slovenska zemlja. (jpt)

Po osmih letih namesto na Reki v Zadru

V Zadru je med 9. in 11. oktobrom potekal seminar za učiteljice in učitelje slovenskega jezika na Hrvaškem. Po osmih letih so seminar namesto na Reki in v njeni okolici organizirali v Zadru. Razloga za to sta bila vsaj dva.

 Dr. Barbara Riman

Prvi razlog je bil, da Slovensko kulturno društvo Lipa, Zadar letos praznuje 20 let delovanja, zato smo želeli učiteljice in učitelje ter predstavnike slovenskih in hrvaških institucij, ki skrbijo za pripadnike slovenske manjšine na Hrvaškem, seznaniti z delom tega društva.

Na seminarju za učitelje slovenskega jezika v Zadru je sodelovalo 13 učiteljic in učiteljev, ki na Hrvaškem poučujejo slovenski jezik in kulturo v vseh treh oblikah pouka. Seminarja sta se udeležila tudi lektorja, kar je dodana vrednost dogodka, saj je bila tako zajeta celotna izobraževalna vertikala.

Drugi razlog pa je bil, da v Zadru že drugo leto zapored poteka dopolnilni pouk slovenskega jezika v sodelovanju z Ministrstvom za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije ter SKD Lipa, Zadar, ki ga uspešno vodi učiteljica **Tatjana Bajlo**, vanj pa je vključenih več kot 30 tečajnikov.

Seminar je organiziral Inštitut za narodnostna vprašanja v sodelovanju z Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem, Ministrstvom za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije, *Ministarstvom znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske* ter Zavodom RS za šolstvo.

Udeleženci seminarja v Zadru.

Zajeta vsa izobraževalna vertikalna

Prvi dan seminarja so se, poleg učiteljic in učiteljev, zbrali tudi predstavniki omenjenih institucij. Skupaj je sodelovalo 13 učiteljic in učiteljev, ki na Hrvaškem poučujejo slovenski jezik in kulturo v vseh treh oblikah pouka. Pomembno je poudariti, da sta se seminarja udeležila tudi lektorja, kar je dodana vrednost dogodka, saj je bila tako zajeta celotna izobraževalna vertikalna.

Seminar se je začel s pozdravom predstavnikov obeh držav in organizacij, ki skrbijo za poučevanje slovenskega jezika na Hrvaškem. Navzoče so nagovorili **Nandor Čapo** iz *Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske*, **Roman M. Gruden** z Ministrstva za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije, **Eva Jurman** z Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, **Barbara Antolić Vupora** iz Zveze slovenskih društev na Hrvaškem ter dr. **Barbara Riman** z Inštituta za narodnostna vprašanja (INV).

Predavanje Helene Janežič je nekatere učiteljice in učitelje navdahnilo za strokovne ekskurzije z učenci.

V svojih govorih so poudarili pomen ohranjanja slovenskega jezika in kulture med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem ter izrazili podporo nadaljnjemu strokovnemu povezovanju učiteljic in učiteljev slovenščine.

V nadaljevanju je doc. dr. **Ines Kalanjoš Cvitković**, profesorica na Univerzi v Zadru, ki je doktorirala na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, predavala o *Metodičkom pristupu učenju dječjih pjesmica za učitelje razredne nastave*.

Drugi dan seminarja je sledilo predavanje dr. **Klemna Laha** z naslovom *Moč pripovedovanja*. Udeleženci so spoznali tudi dejavnost Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, saj je **Helena Janežič** predstavila projekt *S Čukcem Nukcem spoznavamo slovensko narodno knjižnico*. To predavanje je nekaterim učiteljicam in učiteljem dalo navdih za strokovne ekskurzije z učenci.

O izzivih, delu in skupinah

Popoldanski del drugega dne je bil še posebej zanimiv, saj so učiteljice in učitelji predstavili svoje delo, skupine učencev, s katerimi delajo, ter izzive, s katerimi se srečujejo. Posebna pozornost je bila namenjena dejstvu, da kmalu pričakujemo uvedbo pouka slovenskega jezika na dveh osnovnih šolah; v Varaždinu ter na eni osnovni šoli v Čabru.

Program se je nadaljeval s predstavitvijo SKD Lipa, Zadar – predsednica **Darja Jusup** je predstavila delovanje Društva, za tem pa je sledila predstavitev dvojzlične slikanice *U čudesnoj šumi/V čarobnem gozdu*, ki jo je letos izdalo prav to društvo.

Strokovno izpopolnjevanje in dobre prakse

Seminar je namenjen strokovnemu izpopolnjevanju učiteljic in učiteljev, ki delujejo v slovenskih skupnostih na Hrvaškem, ter izmenjavi dobrih praks in zamisli za poučevanje slovenščine kot maternega in drugega jezika. Program združuje predavanja, delavnice, predstavitve in kulturne vsebine, ki spodbujajo tako strokovni kot kulturni dialog med Slovenijo in Hrvaško.

Večer pa je bil namenjen otvoritvi likovne razstave, prav tako v organizaciji SKD Lipa, Zadar.

Zadnji dan seminarja so sodelavke Inštituta za narodnostna vprašanja in predstavnica Slovenskega doma KPD Bazovica predstavile možnosti za dodatno financiranje projektov prek razpisov *Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske* ter Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki je bil objavljen prav med trajanjem seminarja.

Po podelitvi spričeval in zaključni refleksiji o seminarju so se udeleženci poslovili z mislijo, da bodo kmalu začeli načrtovati seminar za naslednje leto. Zaželeli so si, da bo vsaj toliko uspešen, kot je bil letošnji v Zadru.

Vseslovensko srečanje v Prezidu

Tudi letošnje, že 20. vseslovensko srečanje, je bilo priložnost za druženje, pogovor in utrjevanje skupne pripadnosti.

 Goran Štimac

Vsoboto, 11. oktobra, je bilo v Prezidu 20. jubilejno vseslovensko srečanje, ki ga je organizirala Zveza slovenskih društev na Hrvaškem. Dogodek, ki že dve desetletji povezuje Slovence z vseh koncev Hrvaške, je bil tudi tokrat priložnost za druženje, pogovor in utrjevanje skupne pripadnosti. Srečanje je z nagovorom odprla predsednica Zveze **Barbara Antolić Vupora**. Poudarila je pomen vztrajnosti, sodelovanja in povezanosti Slovencev ter izrazila željo, da bi naše slovenstvo živelo naprej; skozi skupno delo, nove pobude in medsebojno podporo. Navzoči so bili tudi številni visoki gostje, med nji-

mi veleposlanik Republike Slovenije na Hrvaškem **Gašper Dovžan**, predstavnik Urada Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. **Breda Zalašček** ter podpredsednik Komisije Vlade Republike Slovenije za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu **Franci Kepa**, ki so v svojih nagovorih izrazili podporo delovanju slovenskih društev na Hrvaškem.

Spominska knjižica ob jubileju

Program je povezovala **Lucija Vupora**, predsednica Združenja za gospodarstvo *Rast*, ki je v uvodu spomnila na začetke srečanj in pomen medsebojnega sodelovanja.

Foto: Peter Ule

Ob jubileju je izšla tudi spominska knjižica avtoric dr. **Barbare Riman** in dr. **Barbare Duvnjak Turšič**, ki prinaša pregled vseh dosedanjih srečanj in delovanja Zveze.

V kulturnem programu so nastopili člani slovenskih kulturnih društev – zbori, vokalno-instrumentalna skupina in otroški zbor – ki so s svojimi nastopi obo-

gatali praznično vzdušje ter s tem prispevali pomemben del k skupnemu uspehu srečanja.

Dogodek se je končal v sproščenem in prijetnem vzdušju ob druženju, dobri hrani in glasbi; v znamenju povezanosti in ponosa, ki nas povezuje že dvajset let. Prihodnje leto pa spet!

Dragocen spomin na dve desetletji sodelovanja

V posebni spominski knjižici, ki jo je izdala Zveza slovenskih društev na Hrvaškem, je pregled dogodkov skozi zgodovino vseslovenskih srečevanj ter osebni spomini in misli tistih, ki so pomembno zaznamovali pot skupnega povezovanja Slovencev doma in po svetu. Predgovor sta prispevala predsednica Zveze **Barbara Antolić Vupora** in častni predsednik Zveze **Darko Šonc**, med predgovori pa je objavljen tudi zapis Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, kar publikaciji daje še posebno vrednost. Knjižica je izšla ob letošnjem jubilejnem srečanju v Prezidu in je dragocen spomin na dve desetletji sodelovanja, druženja in ohranjanja slovenske identitete zunaj meja domovine.

Udeleženci vseslovenskega srečanja so si ogledali tudi vzorčno kmetijo v Prezidu, kjer bodo v prihodnosti potekale aktivnosti slovenskih društev.

Silvester Kmetić, Barbara Antolić Vupora.

Obe foto: Goran Štimac

Novici iz Zveze slovenskih društev na Hrvaškem

1

3. septembra je na Ministrstvu za kulturo potekala prva seja Koordinacijskega odbora Zamejske kulturne koordinacije. Na srečanju so člani razpravljali o usmeritvah prihodnjega dela ter oblikovanju akcijskega in dolgoročnega načrta koordinacije. Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem sta zastopali članica koordinacijskega odbora **Jasmina Dlačić** in njena namestnica **Lucija Vupora**. (fb ZSDH)

2

16. septembra je potekala 17. seja Komisije za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu, na kateri so obravnavali poročilo o izvedenih dejavnostih in sredstvih za Slovence zunaj meja Republike Slovenije v letu 2024. Poslanci, člani Komisije in povabljeni so se strinjali, da so naložbe v delovanje društev ključnega pomena za ohranjanje slovenskega jezika in kulture zunaj meja naše matične domovine. Seje se je udeležila tudi predsednica Združenja za gospodarstvo Rast **Lucija Vupora**. (Mesečni bilten ZSDH, 9/25)

Slovenke, ki so delale na Hrvaškem, 2. del

**Na Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani se ukvarjamo s številnimi temati-
kami, ki se dotikajo pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem. Raziskovalci so
svoje raziskovalne interese iz sodobnosti premaknili tudi v zgodovino in začeli smo
se ukvarjati s Slovenkami, ki so na Hrvaško prišle zaradi dela. Številne ženske in de-
kleta, ki so desetletja delale pri hrvaških družinah, so bile in so še vedno nevidne. S
tokratnimi spomini odstiramo tančico skrivnosti, z željo, da kamenčke mozaika ne
prepustimo pozabi.**

 Dr. Barbara Riman

Največ slovenskih deklet (Kranjci, Štajerke, Gorenjke) je bilo evidentiranih v Zagrebu, kjer je bilo tudi nekaj slovenskih ženskih društev, ki so pomagale deklam v Zagrebu, ko so se znašle v slabem položaju – brez službe ali dohodkov.

Podatke o njihovem življenju in izzivih, s katerimi so se nenehno soočale pri svojem delu, je zelo težko pridobiti. Tudi v državnih arhivih je pogosto težko najti podatke o njihovem načinu življenja. Prav zato so pri raziskovanju te problematike še kako dragoceni podatki, ki jih je lahko prebiramo v tedanjem dnevnem časopisu. O tej tematiki so predvsem pisali slovenski uredniki, ki so že v 20-tih letih 20. stoletja prepoznali problematiko mladih dekel, ki so zaradi iskanja službe odhajale po svetu.

Angažiran Janez Kalan

Eden najbolj angažiranih posameznikov, ki je pisal o problematiki slovenskih deklet, je bil Janez Kalan. Obi-

skal je različne slovenske skupnosti na Hrvaškem in v Srbiji ter že leta 1922 zapisal: »Tudi po drugih hrvaških in srbskih mestih, kjer je kaj Slovenk, naj se združijo in organizirajo! ... iz Vinkovcev pa poročajo, da je tam „konec krščanskega življenja“, da služkinje ne smejo v cerkev, itd. V Brodu jih je nekaj, in Bog ve, kje še vse. Naj piše iz vseh teh krajev vsaj po ena in pove, koliko jih je ter malo opiše ondotne razmere. Potem bomo videli, kaj se da storiti.« (»Po domovini“, Bogoljub (Ljubljana), št. 4, 20/1922, 90–91).

O tem so poročali tudi drugi slovenski dnevniki in tedniki. Tako je *Mariborski večernik Jutra* objavil prispevek z naslovom »Žalostna usoda slovenskih deklet«, kjer so med ostalim zapisali: »... Na tisoče in tisoče slovenskih služkinj, sobaric in natakarc so nam pobrali naši vzhodni in južni kraji. Vsa ta dekleta so prepuščena skoraj samo sama sebi; za nje se nihče ne briga niti tam niti tu doma, in nanje mislimo samo takrat, kadar čita-

mo v časopisih zaključkih tragedije te ali one, o kateri zveemo po imenu in rojstnem kraju, da je bila Slovenka.« (»Žalostna usoda slovenskih deklet“, *Mariborski večernik „Jutra“* (Maribor), št. 93, 24. 4. 1929, 2).

Tragične usode mladih deklet

In kakšne podatke pridobivamo iz prispevkov, ki so bili objavljani? Iz hrvaških in slovenskih dnevnih časopisov je predvsem mogoče prebrati zelo tragične usode številnih mladih deklet, ki so odhajale in so iskale boljše življenjske pogoje v drugih krajih nekdanje skupne države. Pridobimo podatke o kraju rojstva, bolj redko pa so prikazani

Slovenko povozil vlak, Jutro (Ljubljana), št. 233, 9. 10. 1926, 3.

Žaloigra mlade služkinje, Domovina (Ljubljana), št. 15, 13. 4. 1933, 12.

Samomor slovenske služkinje v Zagrebu, Domovina, št. 1, 5. 1. 1933, 7.

Samomor slovenske služkinje v Zagrebu, Domovina, št. 22, 2. 7. 1938, 6.

Prošnja

Ker je avtobiografske spomine zelo težko najti, se na bralce Novega odmeva obračam s prošnjo. Želim si rekonstruirati življenja slovenskih žensk, ki so s »trebuhom za kruhom« odhajale na Hrvaško. Če se boste ob prebiranju tega prispevka spomnili svojih starih mamic in imate doma shranjene njihove fotografije ali poznate njihovo življenje, bom vesela, če boste te podatke delili z menoj.

Lahko me pokličete na 091/543 68 08 ali mi pišete na e-naslov barbara.riman@guest.arnes.si. Vesela bom vsakega vašega odziva.

pogoji, v katerih so dekleta delale. Iz časopisja pridobivamo predvsem kratka obvestila o zaposlitvah, pozivih na delo v določenem okolju, pa tudi o njihovih težavah, s katerimi so se srečevale med iskanjem zaposlitve.

Iz objav je razvidno, da so se Slovenke večinoma zaposlovale kot hišne pomočnice in so bile pri tem delu posebej cenjene. To je razvidno tudi iz posameznih objav v časopisih, kjer so bile posebej iskane Slovenke za delo v gospodinjstvih. Čeprav je večini uspelo najti mir in sobivanje v tem tujem okolju, v tem primeru na Hrvaškem, mnoge niso imele te sreče. Zaradi težkega življenja, pa tudi velikega kulturnega vpliva, ki so ga ta dekleta imele na okolje, v katerem so prišle, bi bilo raziskavo treba nadaljevati.

SLOVESNOST NA RABU

82. obletnica osvoboditve taborišča Kampor

V spominskem parku Kampor na Rabu je 6. septembra potekala slovesnost ob 82. obletnici osvoboditve italijanskega fašističnega koncentracijskega taborišča v drugi svetovni vojni. Taborišče je delovalo od julija 1942 do kapitulacije Italije septembra 1943.

Ivanka Filipan, Goran Štimac

Koncentracijsko taborišče Rab je bilo med drugo svetovno vojno fašistično koncentracijsko taborišče. Ustanovljeno je bilo julija 1942 z namenom, da se »očisti« okupirana ozemlja, predvsem Ljubljanska pokrajina, Istra in Gorski kotar. Glavna skupina internirancev so bili Slovenci, Hrvati in Judje. Po podatkih Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je bilo v taborišču zaprtih okoli 15.000 otrok, žensk in moških. Najmanj 1490 Slovencev je tam umrlo. Na pokopališču je skupno pokopanih 1452 žrtev, med njimi približno 1200 Slovencev. Spominski kompleks Kampor, ki je bil leta 1953 zgrajen

po načrtu slovenskega arhitekta Edvarda Ravnikarja, stoji na mestu nekdanjega pokopališča. Obnova spominskega parka in grobišča Kampor na Rabu se je začela na pobudo nekdanjega slovenskega ministra za obrambo **Marjana Šarca** ter na podlagi sporazuma med vladama Republike Slovenije in Republike Hrvaške o urejanju vojnih grobišč. Julija 2023 so se začela konservatorsko-restavratorska dela, celotna obnova spominskega parka pa je bila končana konec leta 2024 ter na podlagi sporazuma med vladama Republike Slovenije in Republike Hrvaške o urejanju vojnih grobišč.

Spominski park Kampor.

»Svoboda in prijateljstvo med narodi vodi naprej«

Letošnje slovesnosti ob 82. obletnici osvoboditve italijanskega fašističnega koncentracijskega taborišča Kampor so se udeležili številni predstavniki slovenskih in hrvaških oblasti, diplomatskega zbora, lokalnih skupnosti ter antifašističnih in veteranskih društev. Minister za obrambo RS mag. **Borut Sajovic**, je k spomeniku položil venec, se poklonil žrtvam fašizma in med drugim dejal: »Ponosen in ganjen sem ob zaključku spominske slovesnosti na Rabu, ki dokazuje, da svoboda, človečnost, dobro, prijateljstvo med narodi ter svet brez meja vedno znova zmaguje in vodi naprej.«

V imenu Zveze slovenskih društev na Hrvaškem je venec položila predsednica **Barbara Antolić Vupora**. Prisotnost predstavnikov slovenske skupnosti, ki so taborišče v preteklosti obiskali že večkrat, je pomenila poklon vsem, ki so trpeli v taborišču, in izkaz spoštovanja do skupne človeške izkušnje trpljenja, poguma in upanja.

Slovesnosti ob 82. obletnici osvoboditve italijanskega fašističnega koncentracijskega taborišča Kampor so se udeležili številni predstavniki slovenskih in hrvaških oblasti, diplomatskega zbora, lokalnih skupnosti ter antifašističnih in veteranskih društev.

Za kulturni program so poskrbeli trobilni kvintet Orkestra Slovenske vojske, pevci in recitatorji. Posebej je slovesnost obogatila učiteljica slovenskega jezika **Vida Srdoč**, ki je z recitacijo pesmi Srečka Kosovela *Razočaranje in Sonet smrti* v prostor spomina prinesla tišino, globino in sočutje. Kosovelove besede o upor duha in sprejemanju minljivosti so se zlile z vzdušjem spoštovanja in notranjega miru, ki je vladal med prisotnimi.

V knjižnici Slovenskega doma Zagreb pa je na voljo za branje tudi knjižica **Iva Barića** *Spomenički kompleks Edvarda Ravnikara na Rabu*, ki je izšla leta 2018.

ZDRUŽENJE ZA GOSPODARSTVO RAST

Rast za pomoč zamejcem, lastnikom podjetij in obrti

Gre za odgovor na nujnost, da je kulturno delovanje slovenske manjšine nujno treba razširiti tudi na gospodarsko področje.

 Lucija Vupora

Na Hrvaškem obstaja precej slovenskih zamejcev, ki so lastniki lastnih podjetij ali obrti. Združenje za gospodarstvo Rast, ki mu predseduje **Lucija Vupora**, želi postati posrednik med vsemi morebitnimi deležniki. Še posebej pa želimo spodbujati medsebojno sodelovanje, posredovati sporočila o javnih razpisih,

V Združenju za gospodarstvo Rast je trenutno okoli 50 članov.

finančnih podporah in dogodkih ter konferencah, ki krepijo poslovanje in podjetništvo. V Združenju Rast si bomo prizadevali tudi za ohranjanje, promocijo in krepitev slovenskega jezika, identitete in kulture v gospodarskem in poslovnem okolju.

Sodelovanje z državnimi institucijami

Rast trenutno šteje okoli 50 članov. Njihove interese zastopamo tudi na Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu RS ter na Ministrstvu za gospodarstvo, turizem in šport RS. Že drugo leto zapored smo partner projekta *Mreža Alpe Jadran*, ki je namenjen mreženju in edukaciji mladine iz vseh štirih zamejstev. Stiki Združenja za gospodarstvo Rast segajo od Slovenske gospodarske zveze v Celovcu, prek Razvojne agencije Slovenska krajina v Monoštru vse do Slovenske deželne gospodarske Zveze v Trstu, s katerimi smo podpisnik Pogodbe o medsebojnem sodelovanju.

Aktivni na dogodkih

Predstavniki Združenja Rast se udeležujemo najrazličnejših dogodkov, na katerih predstavljamo svoje člane in se tako aktivno spopadamo z ovirami zamejcev v sodobnem gospodarstvu.

 Lucija Vupora

* Poleti smo se udeležili konference v Celovcu *Ženske v sodobnem gospodarstvu – Spodbujanje investicijskega potenciala žensk v Sloveniji in v zamejstvu*. Na panelu o uspešnih zgodbah zamejskih podjetnic ter nasvetih za mlado generacijo je sodelovala tudi zamejska podjetnica s Hrvaške, ki vodi svoje podjetje *Fieldgood*.

* Junija smo se udeležili konference *Slovenian Global Business Meeting* v Novi Gorici in sodelovali na svetovnem srečanju slovenskih podjetnic in podjetnikov z naslovom *Posluj s Slovenci in zmaguj*.

* Zamejski podjetniki so se sredi junija udeležili predavanja in delavnice *Kako v podjetništvu do (več) premium*

klientov prek platforme LinkedIn ter webinarja o nasvetih, kako javno nastopati.

Avgusta smo bili na 63. sejmu AGRA

Delegacija Zamejske gospodarske koordinacije, kjer so predstavniki slovenskih skupnosti iz Italije, Avstrije, Madžarske in Hrvaške, je na 63. mednarodnem kmetijsko-živilskem sejmu AGRA v Gornji Radgoni – po sprejemu ministra za gospodarstvo, turizem in šport, **Matjaža Hana** ter državnih sekretarjev **Vesne Humar** in **Dejana Židana** – opravila delovni sestanek. Na njem smo izmenjali izkušnje ter poiskali skupne poti za krepitev

gospodarskega in turističnega sodelovanja med slovenskimi skupnostmi v zamejstvu. Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem je zastopala predsednica **Barbara Antolić Vupora**, skupaj z namestnikom **Silvestrom Kmetićem**, **Danico Avbelj**, **Zoranom Ožboltom** in **Lucijo Vupora**.

Po sestanku smo si ogledali sejem, ki je največji tovrstni sejem v širši regiji, letos ga je obiskalo okoli sto tisoč ljudi. Ena od zanimivosti letošnjega dogajanja je bil tudi muzej starih kmetijskih orodij in strojev.

Foto: Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport RS

Dialog in krepitev prijateljstva v Celovcu

V začetku septembra smo se predstavniki Združenja Rast udeležili Slovenskih večerov v okviru dogodka 8. *Dnevi alpsko-jadranske kuhinje* v Celovcu. Ta združuje gospodarstvo, politiko, kulinariko in kulturo. V uvodnem delu smo prisluhnili harmonikarju **Juretu Pavliču**, osrednji del dogodka pa je bila predstavitev Skupnosti Julijske Alpe in Razvojne agencije Zgornje Gorenjske. Dogodek je bil hkrati namenjen dialogu in krepitvi prijateljstva zamejskih Slovencev in mreženju podjetij z alpsko-jadranskega prostora.

Foto: Slovenska gospodarska zveza v Celovcu

Zoran Ožbolt, Danica Avbelj, Felix Wieser (z leve).

V Trstu v okviru projekta M.A.J.

Konec septembra so se dijaki, ki obiskujejo pouk slovenskega jezika in kulture iz Hrvaške, v Trstu udeležili projekta M.A.J., skupaj z mladimi iz ostalih treh zamejstev. Prvi dan so dijaki prisluhnili predavanjem in sodelovali na delavnicah na temo umetne inteligence v povezavi z gospodarstvom. Ob zaključku projekta so si ogledali tudi mesto Trst, ki je dom mnogih Slovencev.

Rast na Tourism365

V okviru programa Zamejske gospodarske koordinacije smo se člani Združenja za gospodarstvo Rast 30. septembra udeležili konference Tourism365 v Opatiji. Poleg opravljenega delovnega sestanka, smo prisluhnili predavanju *Preoblikovanje turizma* ter forumu *Inovacije in regenerativni učinki turizma*. Sodelovali smo tudi pri panelni razpravi *Potovanja z namenom*. Ob koncu je potekalo tudi mreženje med različnimi podjetji – t. i. B2B mreženje.

KARLOVEC

Kulturni mesec Slovenskega doma Karlovec

Trdinov pohod in obisk evropske prestolnice kulture sta bila rdeča nit bogatih kulturnih doživetij članov Kulturnega društva Slovenski dom Karlovec.

 Marina Delač-Tepšić

Člane Kulturnega društva Slovenski dom Karlovec sta nedavno obogatili dve kulturni doživetji: v sodelovanju z mestno knjižnico Ivan Goran Kovačić so se udeležili dveh izletov, ki sta združila naravo, književnost in čezmejno kulturno izmenjavo.

Prvi dogodek je bil tradicionalni Trdinov literarni pohod, že deseti po vrsti. Slovenski in hrvaški pohodniki so krenili iz različnih izhodišč – Javorovice in Sošic – ter se srečali na vrhu Ravne gore, poimenovanem po pisatelju Janezu Trdini. Tam so v duhu literature in narave obeležili 195. obletnico rojstva ter 120. obletnico njegove smrti. Pohod je poleg telesne aktivnosti ponudil tudi priložnost za kulturno refleksijo in povezovanje Slovencev iz obeh strani meje.

Kultura povezuje brez meja

Čez nekaj tednov so se člani društva odpravili še na izlet v Novo Gorico in Gorico, ki letos skupaj nosita naziv Evropska prestolnica kulture 2025 (GO! 2025). Obisk je bil organiziran v okviru projekta *Brezmejne zgodbe Slovenije*, ki ga izvaja mestna knjižnica, kot promocijo slovenskega jezika, kulture in identitete med Slovenci na Hrvaškem.

Udeleženci so spoznali kulturne in zgodovinske točke obeh mest, sodelovali v vodenih ogledih ter doživeli, kako kultura presega meje – tako fizične kot simbolične.

Oba dogodka sta pokazala in dokazala, kako pomembno vlogo imata književnost in kultura pri ohranjanju slovenske identitete v zamejstvu. Hkrati pa tudi, da kultura postaja most, ki povezuje ljudi, kraje in spomine – brez meja.

Foto: arhiv društva

S Trdinovega literarnega pohoda.

SKD Ajda gostovala v Krakovu

Pevke ženskega pevskega zbora Ajda iz Umaga so se na Poljskem udeležile 14. mednarodnega zborovskega festivala Cracovia Cantans 2025.

 Vesna Šereš

Na štiridnevem festivalu *Cracovia Cantans 2025* se je letos predstavilo 22 različnih zborovskih sestav z vsega sveta. Z bogatim in raznolikim programom so se predstavili na več koncertih na odrih po mestu.

Pevke ženskega zbora Ajda so pod umetniškim vodstvom zborovodkinje **Vesne Car** nastopile na treh prizoriščih in bile povsod deležne precejšnje pozornosti. Na koncertu v cerkvi Sv. Katarine so zapele izbor slovenskih narodnih pesmi. Poleg njih so nastopili še zbori iz ZDA, Latvije, Estonije in Švedske. Nato so se predstavile tudi na večernem koncertu v baročni cerkvi Sv. Petra in Pavla v središču Krakova. Slovenska pesem je zazvenela tudi na zaključnem gala koncertu

v krakovski Operi, kjer so nastopili vsi zbori, ki so sodelovali na festivalu. Ob tej priložnosti so jim podelili diplome in zahvale.

Pevke in ostali člani društva Ajda so obisk Krakova izkoristili tudi za vodeni ogled znamenitosti mesta in njegove okolice. Sprehodili so se po starem mestnem jedru do glavnega trga s staro tržnico in se povzpeli na Wawelski grič z veličastnim gradom. Ogledali so si tudi muzej holokavsta Auschwitz – Birkenau, ki je pri vseh pustil močan in spoštljiv vtis, Muzej Czartoryskih, zakladnico umetnosti in zgodovine ter znameniti rudnik soli Wieliczka, znan po edinstvenih podzemnih skulpturah iz soli.

Foto: Vesna Šereš

Člani SKD Ajda pred cerkvijo sv. Petra in Pavla v Krakovu.

ZADAR

Pesniški večer – Poezija iz duše

V Mestni knjižnici Zadar je Slovensko kulturno društvo Lipa organiziralo literarni dogodek z naslovom *Poezija iz duše*. Društvo že vrsto let deluje na različnih področjih, poleg likovne sekcije pa spodbuja tudi literaturo, planinarjenje, fotografijo in vrsto drugih.

 Darja Jusup

Voditeljica likovno-literarne sekcije Marija Ivoš je poudarila, da so na pesniško srečanje, ki so ga pripravili v Mestni knjižnici Zadar povabili vse svoje drage prijatelje, s katerimi nastopajo in se družijo v njihovih društvih. »Običajno je, da hodimo drug k drugemu na dogodke in se medsebojno podpiramo,« poudarja **Marija Ivoš**.

Ljudje imajo radi poezijo, je še povedala Ivoš in dodala, da so pesniki prispeli ne le iz Zadra ampak tudi iz Splita, Knina, Nina, Šibenika, Zatona Šibenskog in drugih dalmatinskih krajev.

Ena od posebnosti dogodka je bila, da je vsak udeleženec prejel sliko, ki je nastala v letih umetniških kolonij, ki jo je izbrala Marija Ivoš.

Udeležence so obdarili s slikami

»Menim, da je lepo, da naši gostje poleg lepih spominov domov odnesejo tudi nekaj konkretnega, nekaj, kar se

ne kupuje kot navaden spominek. Te slike so bile narejene z ljubeznijo, za poezijo iz duše«, je dejala voditeljica likovno-literarne sekcije in dodala, da so pesniki brali pesmi o različnih temah, od ljubezni do vojne, poudarek pri vseh pa je bil, da so iz duše.

Zbrane je nagovorila tudi predsednica društva Lipa **Darja Jusup**. Posebej je izpostavila, da je več članov društva izdalo lastne pesniške zbirke, omenila pa je tudi nedavno predstavitev slikanice pesnice **Vesne Bilić**.

Srečanje je zaokrožila ženska vokalna *a cappella* skupina Faganel iz Splita, pod vodstvom **Julije Galić**, ki je nastopila med branjem posameznih pesmi.

Dogodek se je končal s pesmijo *Ta divna splitska noč*, ki so jo nekateri v občinstvu zraven tudi zapeli. Prijetno zadrsko srečanje so zaključili s sprejemom na dvorišču knjižnice.

Foto: Rafaela Štulina

Dogodek v Zadru je popestrila ženska vokalna skupina Faganel iz Splita.

Folklor z Bleda navdušila obiskovalce

Na 18. mednarodnem dnevu kulturne različnosti v Zadru so Slovenci spet navdušili. Med gosti na *Trgu pet bunara* so bili tudi Albanci, Bošnjaki, Makedonci, Srbi.

 Darja Jusup

Člani Folklornega društva Bled z Bleda so z nastopom navdušili na mednarodnem dnevu kulturne različnosti na *Trgu pet bunara* v Zadru. „Zelo smo zadovoljni z nastopom na tako odmevni prireditvi“, je povedal **Marjan Črnkovič**, predsednik Folklornega društva Bled, še posebej pa smo hvaležni za priložnost in vabilo naših gostiteljev Slovenskega kulturnega društva Lipa Zadar, ki so v sodelovanju z Slovensko izseljensko matico iz Ljubljane organizirali naš prihod in predstavitev na prireditvi.

Na prireditvi so sodelovali tudi Albanci, Bošnjaki, Makedonci in Srbi. Navzoče na prireditvi so pozdravili **Milena Ikić**, predstavica Zadrške županije, **Mirjana Zubčić**, pročelnica Mesta Zadar ter predsednik Koordinacije narodnih manjšin Zadrške županije **Veselko Čakić**. Med številnimi gosti je bila tudi **Barbara Antolić Vupora**, predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem.

Posebno atraktivna je bila bogata gastronomska ponudba vseh narodnih manjšin. Na slovenski stojnici so se gostje gostili z vegetarijanskim narezkom iz čemaža, domačimi klobasami, prekmursko gibanico, čičeriko s sipo in z zelenjavo, še posebej pa z vrsto domačega kruha z zaseko, ki ga je spekla **Majda Radović**. Niso manjkale niti potice s pehtranom, z orehi, z ocvirki, ajdovo pecivo, pehtranovi žepki, sadni kruh ... Vse te dobrote so pripravile marljive članice

Anita Anželak, Mira Milin, Irena Vlakić, Justina Buovac, Marija Ivoš, Jožica Pestić, Meri Karamarko ter člana **Ivek** in **Zvone**. Ni manjkalo niti borovničevca in medice, pa tudi domačega refoška iz **Ivanove** kleti iz Rožne doline.

Foto: Marija Ivoš

Članice Lipe s predsednico ZSDH Barbaro Antolić Vupora (prva z desne).

Josipina Turnograjska in čarobni gozd

V multimedijški dvorani Mestne knjižnice Zadar sta se nedavno zvrstila dva posebna, vesela dogodka, ki ju je organizirala SKD Lipa Zadar.

Najprej je dr. **Mira Delavec Touhami** iz Ljubljane pripravila kostumiran nastop z predavanjem o življenju in delu slovenske umetnice Josipine Urbančič Turnograjske.

V drugem delu je bila predstavljena dvojezična slikanica pravljic *V čarobnem gozdu / U čudesnoj šumi*, katere avtorica je prof. **Vesna Bi-lić**, članica društva, ilustrirala pa jo je **Evelin Dorkin-Gregov**.

Promocijo sta moderirali prof. **Elvira Katić** in prof. **Marija Ivoš**, ki sta tudi recenzentki te dvojezične slikanice pravljic, ki jo je izdalo in založilo SKD Lipa, Zadar. V predstavljanju sta učenki slovenščine brali dele slikanice, za glasbeno točko je poskrbel **Cioslav Josip Perica**.

Foto: Rafaela Štulina

GORSKI KOTAR

Čezmejna prijateljstva, znanje in sodelovanje v Loški dolini

Dvodnevni dogodek Dobri sosedge, ki je povezal otroke, učitelje in predstavnike organizacij iz Slovenije in Hrvaške, je bil del programa čezmejnega sodelovanja Interreg Slovenija-Hrvaška, namenjenega krepitvi prijateljskih vezi, izmenjavi znanj ter spoznavanju kulturne in naravne dediščine obeh regij.

 Kristina Kebe, mag.

Osnovna šola heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu je bila sredi oktobra dva dni središče ustvarjalnosti, raziskovanja in druženja. Učenci domače šole in Osnovne šole Petar Zrinski Čabar so skupaj spoznavali rokodelske, naravne in kulturne posebnosti svojega prostora ter stkali številna nova prijateljstva.

Prvi dan srečanja sta otvorili ravnateljici obeh šol **Nataša Vesel Plos** in **Silvana Šebalj Mačkić**, ki sta poudarili pomen sodelovanja, spoštovanja in povezovanja onkraj

meja. Otroci so sodelovali na ustvarjalnih postajah, kjer so spoznavali predice grofice Grete in Vrijednice, Selankin mlin, sirarstvo kmetije Pintar, svečarstvo in čebelarstvo kmetije Leskovar, knjigoveštvo Zavoda Parnas ter zgodbo o jezerskem čolnu, ki jo je predstavil Muzej Cerkniškega jezera – Jezerski hram. Vzdušje so obogatili tudi predstavitve Križne jame, Županove jame, projekt NVO KUNA, Zavoda Satia – učenje za življenje, **Tine Strle** z unikatnim nakitom ter Kmetijsko izobraževalne skupnosti Gorski kotar.

Mladi iz OŠ heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu in Osnovne šole Petar Zrinski Čabar so stkali številna nova prijateljstva.

Dogajanje je popestril obisk pravljичnega povodnega moža *Jezerka*, ki je otroke nagradil za opravljene naloge.

Drevo prijateljstva v Spominskem parku EU

Popoldne prvega dne je sledil poseben trenutek – posaditev drevesa prijateljstva v Spominskem parku Evropske unije v Loški dolini. Slovesnega dejanja so se udeležili ravnateljica OŠ Stari trg pri Ložu Nataša Vesel Plos, župan mesta Čabar **Antonio Dražović**, župan občine Loška dolina **Matjaž Antončič** ter veleposlanik Republike Hrvaške v Sloveniji **Boris Grigić**.

S tem simbolnim dejanjem so udeleženci potrdili, da prijateljstvo presega meje in povezuje ljudi v skupnih vrednotah. Otroci so se nato podali na ogled Starega trga pri Ložu, kjer so zvedavo spoznavali njegov značaj in utrip.

Šport povezuje

Drugi dan dogodka je minil v športnem duhu. Učenci so se pomerili v prijateljskih tekmah v nogometu in odbojki, predstavili pa so se tudi Streličarski klub 3D Croatia Prezid, Škola nogometa Gorski kotar, Škola odbojke Gorski kotar, Karate klub Cerknica, Društvo Snežniška Diana in Smučarski klub Loška dolina s sekcijo biatlon. Za prijetno športno vzdušje je strokovno skrbel učitelj športne vzgoje **Aleš Ožbolt**. Pečat dnevu je dodal nastop otroškega pevskega zbora Kristalčki, podmladka Slovenskega kulturnega društva Gorski kotar, pod vodstvom **Alaina Leskovarja**. Med gosti smo z veseljem pozdravili predsednico Zveze

slovenskih društev na Hrvaškem ter poslanko hrvaškega sabora **Barbaro Antolić Vupora**, ki je podprla pomen sodelovanja in prijateljstva med Slovenijo in Hrvaško. Dogodek je z veliko humorja in energije povezoval **Miha Razdrih**.

Okus domačih dobrot in razstavi ustvarjalnosti

Po športnem delu so se obiskovalci okrepčali z marmeladami kmetije T'Dolenj, pecivom Društva podeželskih žena in deklet Ostrnice, sirom kmetije Pintar in medom kmetije Leskovar. Na ogled sta bili tudi dve razstavi – Polstena polharska idila in Ročno izdelanih tkanih šalov, ki sta navdušili s toplino, barvitostjo in ustvarjalnostjo.

Ob koncu dogodka so se udeleženci sprehodili po grajskem parku v družbi grofice Grete, ki je z zgodbami iz preteklosti simbolično zaokrožila dvodnevno druženje in povezovanje. Vsi, ki smo sodelovali pri uresničitvi projekta, smo dokazali, da lahko z razumevanjem, sodelovanjem in srčnostjo ustvarjamo mostove med sosedi – mostove prijateljstva brez meja.

Obe foto: Jakob Ješelnik

Skupaj smo dokazali, da lahko ustvarjamo mostove prijateljstva brez meja.

ZAHVALA

Organizatorja dogodka, Muzej Cerkniškega jezera in Slovensko kulturno društvo Gorski kotar, ki ju zastopata direktorica **Kristina Kebe** in predsednik **Damijan Malnar**, se zahvalujeta ravnateljici OŠ heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu Nataši Vesel Plos in celotnemu pedagoškemu in strokovnemu osebju šole za izjemno podporo, prijaznost in logistično pomoč pri dogodku. S svojo odprtostjo, predanostjo in strokovnostjo so omogočili, da je šola postala pravi prostor povezovanja, sodelovanja in učenja.

Zahvaljujeta se tudi **Janji Urbiha**, ki je s svojo ustvarjalnostjo, znanjem in vsestranskostjo, pomembno prispevala k vsebinski in organizacijski izvedbi dogodka.

Posebna zahvala pa tudi županu občine Loška dolina Matjažu Antončiču in njegovi ekipi, za gostoljubje, podporo pri izvedbi protokolarnega dela ter izvedbo sajenja drevesa prijateljstva.

PULJ, POREČ, BUZET

Dnevi slovenske kulture povezali istrske Slovence

Skozi niz prireditev v Poreču, Buzetu in Pulju so Dnevi slovenske kulture v Istri 2025 ponovno povezali slovenska društva na Hrvaškem ter pokazali raznolikost in živahnost njihovega ustvarjalnega delovanja.

 Maja Tatković Diklić

Z razstavo izdelkov v *Istarski sabornici* v Poreču, izdelki so nastajali na petdnevni delavnici z naslovom *Izmenjujemo veščine*, se je že 29. septembra začel niz dogodkov v okviru letošnjih Dnevov slovenske kulture. Na razstavi so sodelovala slovenska društva iz

Letošnja prireditev je dokazala, da slovenska skupnost v Istri ostaja povezana, ustvarjalna in ponosna na svoje korenine.

različnih delov Hrvaške, ki imajo ustvarjalne oziroma rokodelske sekcije. Razstava je pokazala in tudi razkrila bogato paleto ročnih spretnosti in tradicionalnih tehnik, hkrati pa poudarila pomen druženja in izmenjave medgeneracijskih znanj.

Dogodek je obogatil nastop **Ferija Lainščka**, enega najvidnejših slovenskih pesnikov, pisateljev in scenaristov, ki je občinstvo navdušil s toplino svojega pripovednega sloga in razmišljanji o identiteti, domotožju ter povezanosti ljudi skozi umetnost.

Kulturni niz se je nadaljeval 3. oktobra v Narodnem domu v Buzetu, kjer je Slovensko kulturno društvo Lipa pripravilo predstavo *Ožaloščena porodica/Žalujoči ostali*. Uprizorila jo je dramska sekcija Kulturno-prosvetnega društva Bazovica z Reke. Humoristična igra o izgubi, osebnih ambicijah in zmagi pravičnega na koncu, je občinstvo nasmejala ter potrdila, da gledališče ostaja eno najmočnejših izraznih orodij za krepitev skupne kulturne zavesti.

Večer slovenskih pesmi kot vrhunec dogajanj

Vrhunec dni slovenske kulture je sledil 17. oktobra v Domu hrvaških veteranov v Pulju, kjer je Slovensko

Oktet Suha iz Žvabeka v Avstriji je navdušil s svojimi *a cappella* izvedbami.

kulturno društvo Istra pripravilo večer slovenske pesmi. Na koncertu so nastopili Mešani pevski zbor Encijan iz Pulja, domači nosilec slovenske pevske tradicije, Mešani pevski zbor Lisca iz Sevnice, znan po bogatem repertoarju in nastopih na pevskih revijah, Mešani pevski zbor Slovenski dom Zagreb, ki povezuje slovenske pevce v hrvaški prestolnici, ter Oktet Suha iz Avstrije, prepoznaven po svojem značilnem zvenu in zvestobi slovenski ljudski pesmi, ki je s svojimi *a cappella* izvedbami povsem navdušil publiko.

Z razstavami, gledališčem in glasbo so letošnji Dnevi slovenske kulture dokazali, da slovenska skupnost v Istri ostaja povezana, ustvarjalna in ponosna na svoje korenine. Dogodki so obenem pokazali, kako pomembna je kulturna izmenjava za ohranjanje jezika, tradicije in občutka pripadnosti v širšem prostoru, kjer se prepletata slovenska in hrvaška kulturna dediščina.

Pevke in pevci MePZ Encijan iz SKD Istra, Pulj, slovijo kot nosilec slovenske pevske tradicije.

Predstava Ožaloščena porodica/Žalujoči ostali v Buzetu.

SPLIT

Obisk ekipe oddaje Rojaki

Nedavno je društvo Triglav v Splitu obiskala ekipa RTV Slovenija in pripravila bogato gradivo za oddajo Rojaki, oddajo o Slovencih, ki živijo zunaj njenih meja.

 Ana Šušmelj

Reportažo so začeli s prizori starega Splita, šarmom splitske rive in posnetki prostorov našega društva, po besedah urednika te oddaje **Dušana Tomažiča**, enega najbolj urejenih prostorov.

Predsednik društva **Cveto Šušmelj** je predstavil naše društvo, ki že od ustanovitve leta 1992 združuje Slovence, ki so se po osamosvojitvi države Slovenije znašli zunaj meja domovine in v novi razmerah ustvarili društvo, ki se trudi ohranjati kulturo in jezik svoje domovine.

Dušan Tomažič

Od pevcev do keramike

Ekipi z RTV Maribor, ki sicer pripravlja oddajo, smo predstavili pevce zbora MePZ Triglav, zbora v katerem ne pojejo samo Slovenci po rodu, ampak

vsi ljubitelji zborovskega petja. O skoraj treh desetletjih gostovanj na pevskem taboru v Šentvidu pri Stič-

ni, prijateljstvih in znanstvih z zbori od vsepovsod, je spregovorila **Nadežda Eterovič**.

Ekipa je z zanimanjem prisluhnila zgodbi o veliki knjižnici s približno 3770 naslovi, urejeni z veliko truda in vloženega časa **Ane Matusinovič**, ki sicer služi tudi kot učilnica za pouk slovenskega jezika. V njej pa se zbirajo tudi člani literarne skupine, ki pripravljajo besedila za revijo Planika.

Ana Matusinovič, Nadežda Nađa Eterovič, Ana Šušmelj (z leve).

Predstavljena je bila tudi klekljarska sekcija, ki neguje izdelovanje idrijske čipke, v prostorih društva pa se že leta srečujejo klekljarice pod vodstvom **Katice Kaštelan**, Sek-

cija je bila ustanovljena davnega leta 1996 in prva vodja, Anka Parek Šebenik, je bila rojena v Siriji in od takrat so naše klekljarice z ljubeznijo in trdom edine na Hrvaškem, ki svojo čipko smejo imenovati idrijska čipka. Med predstavitvijo niso pozabili niti na keramično sekcijo, ustanovljeno pred tremi leti, ki jo zdaj vodi **Natalija Novak**.

NATALIJA NOVAK
KERAMIČARKA

SPLIT

Razstava hrvaških čipk in druženje ob kleknanju

Združenje primoštenskih čipkaric Pekljica in turistična skupnost Primošten sta v kongresnem centru hotela Zora pripravila razstavo Hrvaške čipke.

 Katica Kaštelan

Na razstavi so se predstavile čipkarice s Paga, Lepoglave, Trga pri Ozlju, Krašića, Sikirevcev, Križevcev, naša sekcija čipkaric iz Splita in seveda primoštenske čipkarice. S to razstavo je Združenje primoštenskih čipkaric Pekljica slovesno obeležila prejetje oznake geografskega porekla novembra lani. Z zadovoljstvom smo se odzvale vabilu primoštenskih čipkaric za sodelovanje naše sekcije na tej razstavi. Že

nekaj let sodelujemo z njimi in se veselimo vsakega srečanja na številnih festivalih po vsej Hrvaški. Začetnik akcije revitalizacije primoštenske čipke je etnolog in antropolog prof. **Jadran Kale**, kustos Muzeja mesta Šibenik in izredni profesor na zadrskem vseučilišču. Vse od leta 2013, ko je bilo ustanovljeno Združenje Pekljica, pripravljajo in organizirajo razstave in sodelujejo tako na različnih prireditvah kot tudi na

Foto: arhiv društva

Ob tej priložnosti je splitska sekcija čipkaric Pekljici darovala idrijsko čipko.

vseh občinskih, županijskih in državnih manifestacijah in razstavah. Zelo so angažirane in so si zaslužile to veliko priznanje. Ob tej priložnosti smo tudi me Pekljici darovale idrijsko čipko.

Naša sekcija je letos pri njih razstavljala čipko na obleki in uporabno čipko. V živo smo tudi prikazale način izdelave idrijske čipke.

Z razstave čipke v Primoštenu: Katica Kaštelan, Jadran Kale, Jana Čaleta (z leve).

REKA

Od Poletja v Bazovici do fotografij srečanj z medvedom

 Sandra Grudenić

Poletje v Bazovici, otroške delavnice

Že osmo Poletje v Bazovici je letos ponujalo bogato vsebino. V treh tednih se je zvrstilo veliko doživetij, obiskov, sklenjenih je bilo tudi precej novih prijateljstev.

Prireditelji že razmišljajo, kako se lotili prireditve prihodnje leto, da bo za vsakogar nekaj. A *Za najmlajše si je treba čas vzeti*, če si sponodimo priredbo naslova priljubljene pesmi **An-dreja Šifrerja**. In mi si ga bomo seveda vzeli.

Udeleženci Poletja v Bazovici na izletu v Ljubljani z učiteljico slovenskega jezika Romano Turkušič Škrab (z leve).

Likovna razstava na Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Razstava likovnih del na Uradu

Likovna skupina je 4. septembra v avli Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu v Ljubljani na ogled postavila razstavo del z naslovom *Čipke, grafike v tehniki suhe igle*. Članice likovne skupine so po otvoritvi razstave izkoristile čas tudi za ogled čudovitega Arboretuma Volčji potok. To je bila tudi priložnost, da prav tam odprejo novo kulturno sezono z učno uro in ustvarjanjem risbic po motivih parka.

Planinska skupina KPD Bazovica – Z otroci po Učki

Na tretji letošnji izlet za otroke in starše se je prijavilo devet otrok in njihovih staršev. **Milivoj Filipović** jih je povedel do ranča, na katerem so si ogledali različne živali, hranili konje in se pogovorili z lastnikom ranča **Đanijem**. Nato so se spustili do slapa Banina, in si ga ogledali v vsej njegovi lepoti in se vrnili nazaj na Poklon. Ob poti so fotografirali, v domu na Poklonu pa so bili deležni lepega sprejema dežurnih članov PD Opatija. Tu so narisali še nekaj vtisov z izleta. Razstava njihov del iz treh letošnjih izletov je odprta vse do konca novembra v prostorih Slovenskega doma KPD Bazovica.

Z izleta po Učki.

Večer glasbe in folklore

Sredi septembra smo izvedli manifestacijo *Večer glasbe in folklore* in v goste povabili izvajalce iz Slovenije, Srbije, Istre in domače Reke. Nastopi vseh so bili odlični, vzdušje fantastično, za zabavo po večerji pa je poskrbel Trio Asi. Nastopili so: Folklorna skupina KPD Bazovica, Kergelci izpod Ahca, Jasen Slovenija, KUD Anđeli, Jelašnica iz Srbije, Folklorna skupina Društva perojskih Črnogorcev Peroj 1657 in Folklorna skupina makedonskega KD Ilinden z Reke.

Pestro dogajanje na Večeru glasbe in folklore na Reki.

Na Porto etnu je bila pehtranova potica prava atrakcija.

Porto etno, festival gastronomije in etno glasbe nacionalnih manjšin

KPD Bazovica je tudi letos sodelovala na festivalu nacionalnih manjšin, ki ga tradicionalno pripravlja mesto Reka. Lepo vreme, dobra družba, še boljši okusi domačih tradicionalnih jedi, čudovite nošnje številnih nacionalnih manjšin iz Primorsko-goranske županije, odlični nastopi folklornih skupin. Naša pehtranova potica velikanka (10 kg) je bila atrakcija, šmoren (carski praženec) odličen, jabolčna čežana iz domačih avtohtonih sort jabolk pa je bila češnja na torti za konec. Brez domačega sadjevca pa tudi ni šlo.

Fotografije Srečanja z medvedi v naravnem okolju

V KPD Bazovica je bila do 6. oktobra na ogled razstava fotografij Srečanja z medvedi v naravnem okolju, avtorice **Marjete Marinčič-Vilharjeve**, s katerimi je ujela edinstvene trenutke srečanj z medvedi v naravi. Na otvoritvi so navzoči prisluhnili tudi njeni razlagi, kako so fotografije nastale in izvedeli veliko o sobivanju z naravo ter divjimi zvermi.

Marjeta Marinčič-Vilharjeva je avtorica zanimive razstave o medvedih.

PALČAVA ŠIŠA

In leto je naokoli ...

V Palčavi šiši, kulturnem spomeniku v obmejnem območju doline Čabranke, se končuje že devetnajsta sezona, od kar smo na stežaj odprli naša vrata vsem obiskovalcem, ki jih zanima kulturna dediščina tega območja.

 Marko Smole, za Etnološko zbirko Plačava šiša, Plešce

Jeseni prihajajo še zadnji organizirani izletniki, ki si ogledujejo naše zbirke in vsakič z veseljem prisluhnejo pogovoru v domačem narečju.

Strokovno zanimiv dogodek je bilo nekaj dnevno 3D snemanje celotnega objekta z različnimi tehnologijami, tudi s celotno notranjščino. Snemanje je bilo izvedeno kot vzorčni projekt ekipe iz gradbenih fakultet v Zagrebu in na Reki v sodelovanju z etnologom **Grgo Frangešom** z Reke. Tako počasi iz več tisoč fotografij in milijonov geodetskih točk v prostoru pridobivamo do milimetra natančen posnetek objekta z vsemi detajli notranje opreme. Izvajalci so predstavili svoje delo tudi domačinom, ki jih zanimajo nove tehnologije pri snemanju zgodovinskih stavb, dobili pa smo tudi prvi grobi 3D model stavbe, ki ga lahko pokažemo obiskovalcem.

»Vesel bom, če državi uvidita, da je obmejna regija pomemben gradnik sodelovanja in miru med državama ter bolj skrbno pomagata pri njenem razvoju in zadržanju prebivalcev s čezmejnimi koreninami.«

3D model Palčave šiša, rezultat dela študentov gradbeništva in geodezije iz Zagreba in Reke.

Stavbna dediščina in obiski odročnih zaselkov

Med etnološko-muzeološko raziskovalno delavnico smo namenjali pozornost tako stavbni dediščini kot obisku odročnih zaselkov nad Čabrom. Njihovi prebivalci so se preživljali s pridelki na malih hribovskih kmetijah in služili z delom v gozdu. Tometi, Žužemborg, Jazbine so le nekatera od naselij, o katerih smo prvič nekaj slišali od njihovih najstarejših prebivalcev. S študentkami etnologije smo obiskali tudi Kostelski konec in Brod Moravice, kjer nam člani *Udruge Turanj* vedno z veseljem razkažejo novosti v svojih muzejskih zbirkah. Delali smo še na urejanju etnografske zbirke v Loški dolini, ki naj bi bila odprta v naslednjem letu, ter pomagali pri popisovanju vaše muzejske zbirke v Prezidu. Predavanja so se tokrat osredotočila na nekaj

Študentki etnologije Astrid in Neža pri arhivskem delu v Loški dolini.

zanimivih vsebin: od posledic epidemij kolere v 19. stoletju, do poti, ki so prečile našo obmejno območje, obrti, ki so bile tu nekoč močno razširjene, pomena delovanja družine Vilhar v Prezidu, pa tudi fotografov, katerih delo je beležilo utrip doline z obeh strani meje že od osemdesetih let 19. stoletja. Ogledali smo si premiero novega filma **Rasima Karalića**, pekli drobno pecivo, izdelovali cvetje iz papirja, plesali stare plese, se

Predavanje na Palčavem skednju.

sprehodili v dolino Belice z geologom in se povzpeli na Sveto Goro, kjer je župnik iz Gerova daroval mašo. Hvala etnologinjama iz Kočevja in Reke, da sta sodelovali na terenih.

Filmi HTV in naša sodelovanja

Na HTV so bili predvajani kar trije filmi, pri katerih smo sodelovali. Tisti o slikarju in kiparju Petru Rutarju, ki je opremil preko petdeset cerkva, pa o družini Vilhar, ki je tudi v Prezidu pustila svoj pomemben pečat in o mojem delu s področja raziskovanja obmejnega območja. Z ekipo HTV pod vodstvom urednika Manjšinskega mozaika smo v nekaj dneh posneli material za nov film, tokrat o Petru Klepcu, našem daleč znanem ljudskem junaku. Poleti pa me je doletelo še lepo priznanje. Rafaelova družba me je povabila, da pripravim predavanje za srečanje treh Slovence na Hrvaškem, njihovo delovanje in tudi problematiko razseljevanja našega obmejnega pasu. Poudaril sem pomembnost tega, da tu ostanejo domačini, ki razumejo povezave preko meje in jih tudi vsakodnevno brez ovir tudi živijo. Kot sem zaključil, bom vesel, če državi uvidita, da je obmejna regija pomemben gradnik sodelovanja in miru med državama ter bolj skrbno pomagata pri njenem razvoju in zadržanju prebivalcev s čezmejnimi koreninami. Zlasti mladih. K mladosti v dolini je letos, poleg študentske delovne akcije, ki je obnovila viseči most pri Grintovcu, dodala tudi skupina

Na obisku mladi taborniki iz Ljubljane

K mladostnemu veselemu razpoloženju v dolini je letos, poleg študentske delovne akcije, s katero smo obnovili viseči most pri Grintovcu, prispevala tudi skupina 25 tabornikov iz Ljubljane, ki je nekaj dni preživela na našem skednju v Plešcih.

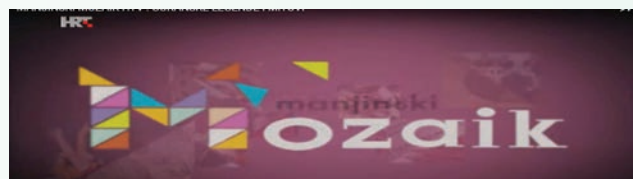
25 tabornikov iz Ljubljane, ki je nekaj dni preživela na našem skednju v Plešcih.

Jabolk in hrušk le za pokušino

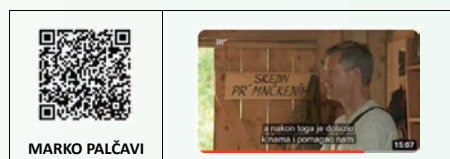
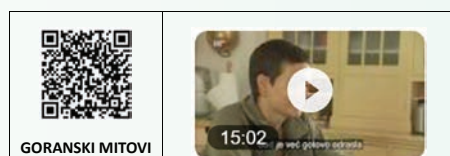
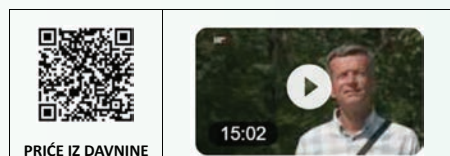
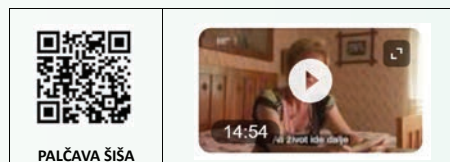
Narava s sušami in velikimi vročinami ter poletno točo pri nas letos ni bila prav mila. Jabolk in hrušk je bilo le za pokušino, zato pa je lepo obrodilo grozdje ob zidu skednja, tudi gob je bilo na koncu kar nekaj. Če nas obiščete, pa smo za vas še vedno prihranili jabolčni sok in še kako domačo

dobroto. Pridite, jesen je s svojimi barvami lahko še prav lepa za izlete. Dolina zgornje Kolpe in Čabranke pa skriva številne zanimivosti, ki vam jih lokalni vodniki prav radi pomagamo odkrivati.

Pozimi nas čaka še urejanje rezultatov letošnje delavnice, pisanje člankov in objava kake publikacije, predvsem pa tudi razmislek, kako bomo obeležili dvajsetletnico delovanja Etnološke zbirke Palčava šiša, ki nas čaka v naslednjem letu. Se vidimo.

Manjšinski mozaik (HRV/SLO) HRT, novinar: Mario Beganović

Filme Palčava šiša, Priče iz davnine, Goranski mitovi, Marko palčavi si lahko ogledate tako, da skenirate kodo. Najdete pa jih tudi na kanalu YouTube.

LOKVE

Otroški teden v znamenju delavnic

Kulturno društvo Prešeren iz Lokev je bilo poleti v znamenju otroških delavnic, za zaključek pa tudi razstave del, nastalih med dogajanjem.

 Daniela Marković

Otroci, stari od 6 do 12 let, so imeli vsak dan različne delavnice iz slovenščine, matematike, likovne umetnosti, kiparstva in športa. Tema, ki se je vila skozi ves teden, je bila voda.

Delavnice so potekale v stari učiteljski stavbi v Picirku, v prostorih Goranske kiparske radionice, v Družbeno-kulturnem centru Lokve in na prostem.

Jezikovno delavnico, katere tema je bila Cerknjsko jezero, je vodila **Darja Čubrić**, ki sicer vodi dopolnilno učenje slovenščine skozi vse šolsko leto.

Matematično delavnico je skozi Otroški teden vodil Ivan Jovanović, profesor matematike, matematične iger in pretvorbene enote.

Docentka likovne umetnosti **Tihana Karlović** je z otroci ustvarjala dežnike (v obliki stripov, ki so jih ustvarili

sami), namišljena bitja iz potoka pa so izdelovali iz kaširanega papirja. Otroci so risali tudi na majice.

Dipl. inž. **Milutin Burić** je mlade vodil skozi spoznavanje o vodi in skulpturah v prostoru, **Dora Marković**, diplomantka DIP, pa skozi športno delavnico.

Na koncu so pripravili tudi razstavo del, ki so nastala v omenjenem tednu. Otroci so se skozi ves teden na različnih delavnicah zelo zabavali in se naučili veliko novega, kar so prepoznali tudi njihovi starši in organizatorjem zato tudi zahvalili. Otroški teden v Lokvah so omogočili Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, Primorsko-goranska županija, Občina Lokve in več prostovoljcev.

Foto: Tihana Karlović

Utrinek s kiparske delavnice Otroškega tedna v Lokvah.

Pomembno priznanje za Slovence na Hrvaškem

Novi zakon o medijih prvič omenja tudi slovensko manjšino na Hrvaškem ter njeno pravico do javnega obveščanja in celovite obveščenosti.

 STA in Marija Mica Kotnik

»Če te ni v zakonu, si lahko pozabljen tudi v praksi,« je Slovenski tiskovni agenciji povedala raziskovalka na Inštitutu za narodnostna vprašanja **Barbara Riman**. Novi zakon o medijih, ki ga je slovenski državni zbor sprejel v začetku septembra namreč prvič omenja tudi slovensko

Zakon o medijih je nastal leta 2001 in pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem ni omenjal, vključili pa jih niso niti v poznejše spremembe zakona. Po drugi strani je že od začetka omenjal Slovence po svetu ter pripadnike narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in na Madžarskem.

»Če nisi v zakonu, potem si lahko tudi pozabljen v praksi.«

manjšino na Hrvaškem ter njeno pravico do javnega obveščanja in celovite obveščenosti.

»Javni interes na področju medijev zajema pravico državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Avstriji, Hrvaški, Italiji in Madžarski, avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Republiki Sloveniji, do javnega obveščanja in celovite obveščenosti,« piše v 12. členu zakona.

»Pozdravljam to oziroma bi pripadniki slovenske manjšine morali pozdraviti to, da jih je Slovenija zdaj prepoznala,« je za STA še dejala Riman, ki je bila v preteklosti tudi predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem.

V Društvu novinarjev Slovenije so se na sprejetje zakona o medijih odzvali z besedo »končno«, ministrica za kulturo **Asta Vrečko** pa je v obrazložitvi zakona dejala, da so tako mediji po dvajsetih letih dobili sodoben zakon. In nenazadnje je omenjeno sprejetje pomembno priznanje za Slovence na Hrvaškem.

Na Inštitutu za narodnostna vprašanja trenutno izvajajo projekt Slovenska skupnost na Hrvaškem v sodobnem kontekstu: analiza njihovega socialno-ekonomskega položaja in odnosa njenih pripadnikov do slovenskega jezika ter, kulturne ter politične participacije. Končali ga bodo septembra prihodnje leto, v njem pa bodo predstavili tudi analizo položaja pripadnikov slovenske skupnosti v hrvaških in slovenskih medijih.

SLOVENSKI JEZIK IN KULTURA

Po učnem načrtu kmalu tudi učbenik za slovenščino

Hrvaško ministrstvo za izobraževanje je prvič sprejelo učni načrt za učenje slovenskega jezika in kulture na hrvaških šolah. Učenci lahko v prihodnjih letih pričakujejo tudi učbenik za učenje slovenščine.

 STA in Dejan Vodovnik

Hrvaško ministrstvo za izobraževanje je tik pred začetkom novega šolskega leta 2025/2026, prvič potrdilo učni načrt za poučevanje slovenskega jezika in kulture v hrvaških šolah. Predstavniki slovenske skupnosti verjamejo, da bo ta korak pripomogel k boljšemu položaju Slovencev na Hrvaškem, učenci pa naj bi po napovedih v prihodnje dobili tudi učbenik(e) za slovenščino.

Čeprav je slovenščina v nekaterih osnovnih in srednjih šolah na Hrvaškem navzoča že več kot poldrugo desetletje, je hrvaško ministrstvo za znanost, izobraževanje in mlade šele konec avgusta prvič sprejelo učni načrt za predmet *Slovenski jezik in kultura* v osnovnih in srednjih šolah. Večina drugih narodnih manjšin na Hrvaškem učni načrt za svoj materni jezik že ima.

Cilji učnega načrta so razvijanje sposobnosti pisne in ustne komunikacije v slovenščini, bralne pismenosti, poznavanja kulturne dediščine in razlik med slovenskim in hrvaškim jezikom. Prav tako spodbuja strpnost, sprejemanje kulturnih razlik in povezovanje hrvaško-slovenskih odnosov.

Kakorkoli; predmet vključuje slovenski jezik, književnost, zgodovino, geografijo ter glasbeno in likovno kulturo in je namenjen otrokom slovenske manjšine, tistim s slovenskimi predniki in vsem, ki želijo spoznati ta jezik in kulturo.

Ob tem je treba zapisati, da so pri pripravi učnega načrta Slovenski jezik in kultura v osnovnih in srednjih šolah Republike Hrvaške (model C) sodelovali:

- **Eva Ciglar** – prevajalka,
- **Vida Srdoč** – lektorica,
- **Anita Poslon** - lektorica.

Recenzentka za pripravo recenzije Osnutka je bila izr. prof. dr. sc. **Kristina Riman**. V delovni skupini za pripravo Osnutka predloga učnega načrta za Slovenski jezik in kulturo v osnovnih in srednjih šolah Republike Hrva-

ške (model C) - Učni načrt za predmet Slovenski jezik in kultura v osnovnih in srednjih šolah Republike Hrvaške (model C) pa so sodelovali:

- **Anda Suvala**, Agencija za odgoj i obrazovanje,
- **Miroslav Gradečak**,
- **Suzana Kariko**,
- **Ksenija Klovár Lukarić**,
- **Simona Mahovič**,
- izr. prof. dr. sc. **Barbara Riman**,
- **Vida Srdoč**.

Zdaj je učenje tudi zakonsko urejeno

Cilji učnega načrta so razvijanje sposobnosti pisne in ustne komunikacije v slovenščini, bralne pismenosti, poznavanja kulturne dediščine in razlik med slovenskim in hrvaškim jezikom. Prav tako spodbuja strpnost, sprejemanje kulturnih razlik in povezovanje hrvaško-slovenskih odnosov. »Učenje slovenskega jezika se je na Hrvaškem izvajalo tudi brez

uradno prenovljenega učnega načrta, a je zdaj vse bolj zakonsko urejeno. Mogoče to ni velik korak, je pa dodana vrednost pri priznavanju slovenskega jezika kot manjšinskega jezika na Hrvaškem,« je za slovensko tiskovno agencijo STA izpostavila raziskovalka s slovenskega Inštituta za narodnostna vprašanja **Barbara Riman**.

Barbara Riman je raziskovalka na slovenskem Inštitutu za narodnostna vprašanja, enota Reka.

Foto: osebni arhiv

Nov most na otok bo s slovenskim pridihom

Med prijavljenimi je bil izbran projekt – konzorcij hrvaških in slovenskih podjetij, med njimi tudi projektanta Marjana Pipenbaherja, glavnega snovalca zdaj že na daleč znanega mostu na otok Pelješac.

Dejan Vodovnik

Foto: Hrvatske autoceste

Most bo dolg 850 metrov, sredinski razpon čez morje bo dolg 570 metrov in bo potekal 50 metrov nad morjem. Zgrajen naj bi bil okoli leta 2030.

Hrvaška že vsaj dve desetletji na otoku Krku v Omišlju načrtuje gradnjo velikega kontejnerskega terminala, ki bi po zmogljivosti pretovornjenih kontejnerjev prekašal tako pristanišče Koper kot tudi Trst. Da bi bila nova luka prometno dobro povezana, so si zamislili, da bi otok s celino povezali še z enim mostom. Ta naj bi bil tako cestni kot železniški. Zato je podjetje Hrvatske autoceste v začetku lanskega leta objavilo natečaj za projekt novega mostu na Krk. Junija lani so med sedmimi prijavljenimi izbrali projektanta – konzorcij hrvaških in slovenskih podjetij, med njimi tudi projektanta Marjana Pipenbaherja, glavnega snovalca zdaj že slavnega mostu na otok Pelješac.

Za zdaj so poglavitne tehnične značilnosti naslednje: most bo dolg približno 850 metrov, sredinski razpon čez morje bo dolg 570 metrov in bo potekal 50 metrov nad morjem. Kljub drugačnim prvotnim idejam ne bo dvonadstropen, ampak bodo železniški tiri umeščeni na sredino mosta. Otok Krk in celino bo povezal med krajema Jadranovo in polotokom Lanterna in bo od zdajšnjega mostu oddaljen približno kilometer.

Železnica proti novi luki, avtocesta proti letališču

V projektu so predvideni tudi trije predori, še dva pa bosta pred začetkom mosta – po en železniški in cestni. Najdaljši med njimi bo dolg 1,2 kilometra. Za priključitev na most je treba iz obstoječe ceste A7 zgraditi še osem kilometrov povezovalne avtoceste, do pristanišča v Omišlju pa bo potrebnih še 22 kilometrov železnice, ki se bo na drugi strani navezovala na progo Zagreb – Reka.

Po izhodu iz tunelov bi se železniška proga usmerila desno proti novi luki v Omišlju, medtem ko bi avtocesta peljala proti bližnjemu letališču.

O ceni tega megaprojekta trenutno na Hrvaškem še ne govorijo. Ve pa se, da naj bi tudi po zgraditvi novega mostu stari most na Krk še vedno ostal v uporabi in bi tako močno razbremenil promet. V poletnih konicah so namreč pred mostom, kljub temu da ni več plačljiv, kilometrske kolone vozil.

Titov most

Med številnimi idejnimi projekti je bil za gradnjo zdajšnjega mostu na Krk izbran načrt beograjskega projektanta Ilije Stojadinovića in njegovih sodelavcev **Vukana Njagulja** in Bojana Možine. Most so začeli graditi leta 1976, gradnja je trajala štiri leta. Čeprav so ga uradno odprli po smrti Josipa Broza, 19. julija 1980, so ga slovesno poimenovali Titov most. Ocenjujejo, da je od tedaj most na Krk prevozilo okoli 100 milijonov vozil.

Marjan Pipenbaher

Pred leti je bil glavni in odgovorni projektant mosta na Pelješac, ki je takrat veljal za največji infrastrukturni projekt na Hrvaškem. Projekt je presegal 420 milijonov evrov. V svoji dolgi karieri je zasnoval že več kot 200 mostov in viaduktov po vsem svetu, med njimi tudi čez reko Evfrat v Turčiji in viadukt Črni Kal. Leta 2023 mu je slovenska vlada zaupala vodenje sveta za obnovo po poplavih, ki so takrat prizadele dele države.

O umetni inteligenci in maminem mezinčku

Poleg visokih cen, nizkih pokojnin, vojn, revme in artritisa, sta najbolj uporabljeni besedi, ki ju slišim, umetna inteligenca. Vsi omenjajo umetno inteligenco, pri čemer nihče ne ve, kaj to sploh je, kje se nahaja, kako priti do nje in kaj bomo z njo.

 Irena Pavlović

Znanstveniki in drugi strokovnjaki seveda poznajo odgovore na vsa ta vprašanja in tudi če bi nam kdo izmed njih poskušal raztolmačiti umetno inteligenco, ga verjetno ne bi razumeli. V primerjavi z umetno inteligenco ljudje že tisočletja negujemo naravno inteligenco in sposobnost, da znamo iz posameznih dogodkov zaključiti, za kaj gre. Ljudje tako že tisočletja vemo, da bo dež, če so muhe pri tleh, ker so se jim navlažila krila in tudi, ko se dim iz dimnikov ne dviga navpično, ampak se širi naokrog. Primerov je nešteto in vsi so rezultat naravne inteligence. Če se takšne naravne inteligence prenesejo še v državne organe, pa že lahko govorimo tudi o institucionalni inteligenci (to sem si pravkar izmislila, hahaha).

Ker moj spomin seže daleč nazaj, še v tiste čase, ko smo imeli miličnike, se spomnim nekega dogodka, ki dokazuje navzočnost takšne inteligence pri teh državnih organih. Sedela sem v avtu in nekoga čakala. Ker je bilo zelo vroče, sem imela odprta okna. Približeval se mi je mladenič in mi v angleščini nekaj dopovedoval. Za njim je hodil miličnik in mu govoril: »Stoj, rekel sem ti, stoj!« Mladenič ga ali ni slišal ali ga ni razumel in je nadaljeval proti meni. In takrat mu je miličnik rekel: »Stoj, tovarišica ne zna angleško!«

To je bilo sicer res, ampak jaz se od takrat naprej sprašujem, kako je vedel, da ne znam govoriti angleško. Danes bi rekla, da mi je bral misli. To so bili morda zametki umetne inteligence.

Ko umetna inteligenca bere tvoje misli

Dokazi za prisotnost umetne inteligence so tudi v mobilnih. Saj veste, ko na internet samo pogledate, koliko nekaj stane neka in kje bi to lahko kupili, se vam na telefon nemudoma vsujejo oglasi s ponudbami tistega, za kar ste se zanimali. Vse to tudi nekako še razumem, saj je v telefonu ostala sled tvojega zanimanja oziroma povpraševanja in pojavnost oglasov je odgovor na to.

Foto: pixnio.com

Zdi pa se, da je umetna inteligenca napredovala in da zna zdaj brati misli. Pred nekaj dnevi mi je sin pripovedoval, da je bil na neki otroški prireditvi, kjer se je družil z drugimi starši. Eden je bil avtomekanik, drugi avtoelektrikar, tretji prodajalec avtomobilov. Pogovarjali so se o delih za avtomobile, o menjalnikih, zavorah, pnevmatikah in drugem. Naslednji dan so

se začeli na njegovem mobilu prikazovati oglasi za avtomobilske dele, trgovine z avto deli, čeprav ni v nobenem trenutku pokazal zanimanja za vse to ...

No, kakor koli že, od naših začetkov, ko smo se učili pisanja še s peresom in črnilom in je bil kemični svinčnik enak dobitku na lotu, pa vse do današnje umetne inteligence, je minilo samo kakih petdeset let, kar je izjemno kratek čas za toliko novotarij in izumov. In verjamem, da je moja generacija pravzaprav izjemno sposobna, ker je vse to obvladala. Dobro, zdaj že malo pešamo. A kot je govorila moja mama, ko je pomigala z mezinčkom: »Dokler ta miga, sem jaz gospodar!«

»S Hrvaško imamo več skupnih interesov kot razhajanj«

Slovensko narodno manjšino na Hrvaškem sta v zadnjem času »zaznamovala« dva dogodka. Prvi je sprejetje zakona o medijih v Sloveniji, drugi, da je hrvaško ministrstvo za izobraževanje prvič do zdaj sprejelo učni načrt za učenje slovenskega jezika in kulture na hrvaških šolah. Kaj te pomembne novosti pomenijo za slovensko skupnost na Hrvaškem, in tudi, kakšno je sicer sodelovanje obeh držav na različnih področjih, smo se pogovarjali s slovensko ministrico za zunanje in evropske zadeve Tanjo Fajon.

 Marija Mica Kotnik,
Dejan Vodovnik

Sprejetje novega zakona o medijih prvič omenja tudi slovensko manjšino na Hrvaškem ter njeno pravico do javnega obveščanja in celovite obveščenosti. Kaj to prinaša Slovincem na Hrvaškem?

Omembo slovenskih narodnih manjšin v sosednjih državah in Slovencev po svetu v novem zakonu o medijih, pozdravljam. Gre za novost, katere namen je okrepiti povezanost Slovencev v zamejstvu in po svetu z matično državo na medijskem področju in obratno, prispevati k ozaveščenosti Slovencev v Sloveniji, da se slovenski narodni prostor nadaljuje onkraj naših meja, v bogatem kulturnem in društvenem življenju rojakov v zamejstvu in po svetu. Zadevne določbe novega zakona so umeščene v okvir spodbujanja in zaščite medijske pluralnosti in so opredeljene kot javni interes na področju medijev. Slovenski medijski prostor mora biti čim bolj odprt in dovzeten za vsebine, ki se nanašajo na življenje slovenskih narodnih manjšin, zamejski slovenski mediji pa morajo imeti olajšan dostop do vseh informacij, ki so pomembne za obveščenost tamkajšnjih Slovencev o dogajanjih v matični domovini. V minulem obdobju je vlada RS uspešno vzpostavila zamejske koordinacije za področja gospodarstva, športa in kulture, zato je prav, da se v podobnem smislu pozornost namenja tudi medijem, saj vsi omenjeni koraki vodijo v isto smer – krepijo povezanost Slovencev zunaj Slovenije z matično državo.

Foto: MZEZ

»Zagotavljam, da so naša prizadevanja in pomoč narodnim manjšinam v sosednjih državah dosledna in podpora neomajna,« pravi Tanja Fajon.

Kako ocenjujete potezo, da je hrvaško ministrstvo za izobraževanje prvič do zdaj sprejelo učni načrt za učenje slovenskega jezika in kulture na hrvaških šolah.

Tudi ta korak lahko samo pozdravimo. Veseli smo, da so dolgoletna prizadevanja predstavnikov slovenske manjšine na Hrvaškem na tem področju obrodila sadove. Razlogi, zaradi katerih do tega koraka ni prišlo že prej, nam niso znani. S sprejetjem učnega načrta se je naposled ustvarila podlaga za poučevanje slovenskega jezika v okviru predmeta slovenski jezik in kultura po modelu C. Pohvalno je tudi to, da predmet ni obravnavan kot izbirni predmet, temveč kot »drugi materni jezik«, s čimer se ne zmanjša število izbirnih predmetov, h katerim se dijaki in učenci lahko dodatno prijavijo. Upamo, da bo ta korak omogočil uvedbo pouka slovenščine tudi na hrvaških šolah v krajih, kjer do zdaj za to ni bilo dovolj posluha.

Foto: MZEZ

»Slovenska diplomacija je zelo aktivna v odnosu do narodnih manjšin,« pravi Tanja Fajon.

Arbitražni sporazum oz. njegovo uresničevanje je zagotovo ena od rak ran v odnosih med sosedama oz. kot ste enkrat že dejali, »prijateljicami in zaveznicami.« Kje smo zdaj s tem odprtim vprašanjem?

Konec junija letos je minilo že osem let od objave končne razsodbe arbitražnega sodišča, s katero je bila določena meja med Slovenijo in Hrvaško na morju in na kopnem ter je zavezujoča za obe strani. Slovenija od tega ne bo in ne more odstopiti. Arbitražno razsodbo je prenesla v nacionalni pravni red in sprejela ustrezno zakonodajo, da bi državi lahko začeli z implementacijo, vendar Hrvaška slednje ves čas zavrača. Kljub razhajanju si prizadevamo, da to ne ovira sodelovanja med državama in se osredotočamo na področja, ki so v skupnem interesu ter so v dobrobit življenja prebivalcev ob meji. To sva se s hrvaškim zunanjim ministrom dogovorila na mojem prvem obisku v Zagrebu julija 2022 in temu slediva.

»Na splošno lahko govorimo o večji sprejetosti naših manjšin v sosednjih državah, ki so danes vse tudi članice Evropske unije. Hrvaška, Avstrija, Italija in Madžarska – enako kot Slovenija – so zavezane spoštovanju raznolikosti, ki je ena temeljnih vrednot EU.«

Politični dialog in sodelovanje med državama torej poteka. Ste lahko bolj konkretni?

Rezultat je, med drugim, Sporazum o graditvi, upravljanju in vzdrževanju obstoječih mostov na državni meji, ki se nanaša na 23 premostitvenih objektov. Podpisali smo tudi Sporazum o čezmejnem sodelovanju pri nujenju nujne medicinske pomoči in bolnišničnega zdravljenja. Prebivalci in obiskovalci območja Istrske županije in Obalno-kraške regije lahko tako dostopajo do

storitev nujne medicinske pomoči in zdravljenja v izolski bolnišnici. Po daljšem zastoju spet potekajo pogovori o nadaljevanju dela slovensko-hrvaške komisije za vodno gospodarstvo, kar je nujno potrebno za usklajen pristop k protipoplavnim ukrepom in učinkovito upravljanje čezmejnih vodotokov. Tudi napovedano odstranjevanje tehničnih ovir na meji s Hrvaško poteka, odstranjeno je bilo že več kot 150 km ograje. Na podoben način želimo reševati tudi druga vprašanja s Hrvaško. Seveda pa bi bilo veliko projektov lažje in hitreje izvedljivih, če bi državi pristopili k demarkaciji meje na kopnem, k čemer hrvaško stran vseskozi pozivamo.

Je med, kot pravite, »prijateljicama in zaveznicama«, še kaj odprtih vprašanj?

Urejeni odnosi s sosednjimi državami predstavljajo strateški interes in eno ključnih zunanjepolitičnih prednostnih nalog Slovenije. Slovenija ima s Hrvaško veliko več skupnih interesov kot razhajanj – tako na politični, gospodarski in medčloveški ravni. Še vedno ostajajo nekatere vprašanja med državama odprta, pretežno tista, ki izvirajo iz nasledstva po SFRJ in onemogočajo sodelovanje na nekaterih področjih. Poleg vprašanja implementacije arbitražne razsodbe, odprto ostaja vprašanje prenesenih deviznih vlog hrvaških varčevalcev pri podružnici LB Zagreb in tožbenih postopkov proti LB in NLB, ureditev premoženjsko-pravnih zadev. Državi morata prav tako prevzeti vsaka svoj del nizko in srednje radioaktivnih odpadkov iz Nuklearne elektrarne Krško v letu 2028. Za reševanje tovrstnih vprašanj sta potrebna medsebojno zaupanje in obojestranska pripravljenost na iskanje kompromisnih rešitev ob spoštovanju mednarodnega prava in sprejetih dogovorov. V interesu Slovenije je nadaljnji razvoj dvostranskih odnosov med državama, ki bo omogočil ravnovesje v smislu naporov za reševanje podedovanih odprtih vprašanj in za sodelovanje usmerjeno v prihodnost. Pri tem imata državi tudi posebno odgovornost, da kot članici EU in NATO v regiji promovirata dobrososedsko sodelovanje in odnose, kar utrjuje stabilnost in napredek regije.

Gospodarski odnosi so vendarle vzorni, je slišati iz gospodarskega sektorja obeh držav. Hrvaških naložb v Sloveniji ne (z)manjka, slovenskih na Hrvaškem tudi ne ... Je še kaj prostora za dodatne izboljšave?

Slovenija in Hrvaška sta gospodarsko tesno povezani. V lanskem letu je skupna blagovna in storitvena menjava dosegla deset milijard evrov in tudi podatki za letos kažejo na nadaljnjo rast. Slovenska podjetja imajo na Hrvaškem največ tujih neposrednih investicij v tujini, več kot

tretjino. Podobno velja za hrvaške investicije v Sloveniji. Sodelovanje je najintenzivnejše na področju turizma, kjer je za razvoj trajnostnih destinacij ključna vzajemna promocija, ter v logistiki, kjer poteka razvoj skupne transportne in energetske infrastrukture. Pomemben del partnerstva predstavljata tudi digitalizacija in zelena energija, saj si obe državi prizadevata za prehod v nizkoogljično gospodarstvo. K temu se pridružujejo še investicije in skupni nastop na tretjih trgih, zlasti v jugovzhodni Evropi in Sredozemlju. Pomembno je okrepiti povezave med raziskovalnimi institucijami obeh držav. Priložnost vidimo tudi pri povezovanju kapitalskih trgov in krepitvi sodelovanja na področju bančništva, še posebno, ko bo Hrvaška omogočila poslovanje vsem slovenskim bankam na svojem ozemlju. Možnosti so tudi za dodatno krepitev gospodarskega sodelovanja v obmejnem pasu, kjer bi se bilo treba dogovoriti tudi za poenostavitev postopkov izvajanje čezmejnega opravljanja storitev ne glede, na kateri strani meje se nahaja naročnik ali izvajalec del.

Če bi primerjali položaj slovenskih manjšin v Avstriji in na Hrvaškem. Kako bi ocenili njihov položaj v obeh državah, tudi v luči dejstva, da je Avstrijska državna pogodba stara že dobra tri desetletja?

Med slovenskimi narodnimi manjšinami v sosednjih državah je nekaj podobnosti, vendar je tudi veliko razlik, tako v smislu zgodovinskih okoliščin njihovega nastanka, kakor tudi glede aktualnega položaja in pravic njihovih pripadnikov. Zato tovrstne primerjave niso najboljše orodje za ocenjevanje, kako dobro ali slabo je poskrbljeno za posamezno skupnost v tej ali oni sosednji državi. Na položaj manjšine ne vplivajo samo mednarodni dokumenti, kakršna je Avstrijska državna pogodba, ki jo omenjate, ali zakoni o varstvu manjšin v teh državah, temveč tudi vrsta drugih dejavnikov.

Ko gre za Avstrijsko državno pogodbo (ADP), seveda ne moremo mimo dejstva, da se njene določbe, ki ščitijo slovensko in hrvaško manjšino v Avstriji, že več desetletij ne izpolnjujejo v celoti. Na ta dolg avstrijske države do slovenske manjšine tudi Slovenija na vseh ravneh, vključno z najvišjimi, redno opozarja uradne predstavnike Avstrije. Zaradi situacije je slovenski parlament ob 70. obletnici podpisa ADP letos maja sprejel Deklaracijo o ohranitvi in krepitvi slovenske narodne manjšine v Republiki Avstriji, v kateri opozarja na pomanjkljivo uresničevanje njenih pravic in poziva k njihovi izpolnitvi.

Kakšen pa je položaj zamejskih Slovencev v Italiji in na Madžarskem?

Zamejci v Italiji so naša najštevilčnejša narodna skupnost v sosednjih državah, ki pa se prav tako sooča z vrsto izzi-

vov na področju manjšinskega šolstva in uporabe slovenskega jezika. Italija je sicer leta 2001 sprejela t. i. zaščitni zakon za Slovence v Italiji, vendar so v nekaterih primerih zaščitne določbe zapisane preveč ohlapno in se ne izvajajo, ker niso bile prenesene v področne zakone.

Na Madžarskem pa ima naša manjšina svojega parlamentarnega zastopnika, ki lahko sodeluje v razpravah o vseh vprašanih, ki se tičejo manjšine, vendar nima pravice do glasovanja. Torej, vsaka izmed naših sosed ima drugačno ureditev na področju pravic narodnih manjšin, kakor je tudi Slovenija suverena pri lastni ureditvi teh pravic. Poleg mednarodnih pogodb in zakonov, s katerimi se ureja položaj narodnih manjšin, je posebnega pomena tudi splošna klima, torej vzdušje v družbi in prevladujoč odnos večine do pripadnikov posamezne manjšine.

Torej dinamike v odnosu med ministrstvom za zunanje in evropske zadeve in slovenske diplomacije na področju narodnih manjšin ne manjka?

Drži. Neposredno in prek naših diplomatskih in konzularnih predstavništev smo v rednem stiku s predstavniki vseh manjšin v sosednjih državah, kar nam omogoča vpogled v njihovo stvarnost. Skozi politični dialog z visokimi predstavniki sosednjih držav pomagamo našim manjšinam k polni uveljavitvi njihovih pravic, enako prispevati k njihovem obstoju in razvoju. Na tej poti ni veliko bližnjic, vendar zagotavljam, da so naša prizadevanja dosledna in podpora neomajna.

Slovenci na Hrvaškem se simpatično nasmehnejo ob dejstvu, da imajo pod »svojo kapo« dve skupnosti, tako zamejske Slovence kot Slovence po svetu. Je to mogoče nekako poenotiti?

Slovenska manjšina na Hrvaškem je naša »najmlajša« manjšina, ki se je vzpostavila po osamosvojitvi Slovenije. Slovenci na Hrvaškem so kot avtohtona narodna skupnost prisotni na obmejnih območjih *severne Istre, reškega zaledja, Gorskega kotarja, Medžimurja, Obkolpja in Obsotolja*. Ob tem pa pripadniki skupnosti živijo v mestih zunaj obmejnih območij, kamor so se priselili zaradi zaposlitvenih, poklicnih, izobraževalnih ali drugih osebnih/družinskih razlogov. Delitev, kot jo omenjate, je opredeljena v slovenski zakonodaji, bistveno pa je, da so oboji – Slovenci v zamejstvu in po svetu enakovreden del slovenskega naroda.

V kakšnem svetu živimo? Se moramo bati?

Verjamem, da živimo v svetu, ki je zapleten in medsebojno povezan. Smo v svetu, v katerem mir, blaginja in varnost niso samoumevni, temveč so naša skupna odgovornost. Da, obstajajo upravičeni razlogi za skrb, saj smo

»To, da sta na hrvaškem dve skupnosti, tako zamejski Slovenci kot Slovenci po svetu, je zame pozitivna raznolikost. V njej sta združena dva svetova – prvi je ukoreninjen na določenem ozemlju, drugega pa tvorijo posamezniki, ki se udeležujejo v različnih okoljih.«

priča številnim oboroženim konfliktom, naraščajočemu rivalstvu velikih sil, hitrim tehnološkim spremembam, podnebnim pritiskom, migracijskim izzivom in grožnjam mednarodnemu redu, ki temelji na pravilih. Pa vendar, ne smemo se bati v smislu, da bi se oddali v nemoč. Ne moremo pa se tudi pretvarjati, da nevarnosti ni, a merilo našega časa ni v tem, koliko se bojimo, temveč kako učinkovito ukrepamo. V tem smislu verjamem, da moramo biti previdni, a hkrati pogumni.

Imate v načrtih skorajšnji uradni obisk na Hrvaškem?

Na začetku mandata, julija 2022, sem bila na povabilo ministra za zunanje in evropske zadeve Republike Hrvaške **Gordana Grlić Radmana** na delovnem obisku v Zagrebu, kjer sem se srečala tudi s predsednikom Republike Hrvaške **Zoranom Milanovićem** in predsednikom vlade **Andrejem Plenkovićem**. V okviru obiska sem imela priložnost srečati se s predstavniki slovenske manjšine na Hrvaškem, kar je bilo zelo pomembno in dragoceno. S hrvaškim zunanjim ministrom se redno srečujem na različnih mednarodnih dogodkih, konferencah in drugih formatih, kjer ob robu opraviva pogovore o številnih aktualnih temah, tudi dvostranskih. Čeprav v tem trenutku uradni obisk na Hrvaško ni načrtovan, verjamem, da lahko različni dogodki in priložnosti prinesejo tudi to možnost.

Foto: MZEZ

Na prvem delovnem obisku na Hrvaškem, julija 2022, je ministrico Fajon gostil hrvaški kolega Gordan Grlić Radman.

IZGNANCI

Za slovenske izgnance je po 80. letih 2. svetovna vojna le končana

Društvo izgnancev Slovenije (DIS) 1941 - 1945, 7. junija tradicionalno obeležuje dan slovenskih izgnancev med drugo svetovno vojno. Letošnja osrednja prireditev v Brestanici in spominska slovesnost v Novi Gorici sta bili zaradi 80. obletnice še posebej slovesni, hkrati pa tudi priložnost za pogled v preteklost.

Ivanka Filipan

Nemški okupator je med drugo svetovno vojno iz Slovenije izgnal več kot 63.000 Slovencev. Od tega jih je bilo 45.000 izgnanih v nemška taborišča, 10.000 na Hrvaško, 7.500 v Srbijo in 2.000 na Madžarsko. Med izgnanci je bilo tudi okoli 20.000 otrok, ki so postali otroci brez otroštva.

Večjo skupino Slovencev so Nemci izgnali 7. junija 1941 iz Slovenske Bistrice in prav na ta dan DIS vsako leto zaznamuje dan slovenskih izgnancev kot spomin in opomin na izgon. V zbirnem taborišču so izgnance opremili s svetinjicami, na katerih so bile odtisnjene števil-

Foto: Milan Skledar

Razstava v muzeju Brestanica.

ke, nato pa so jih odpeljali v živinskih vagonih. Mnogi se nikoli niso vrnili v domovino, a tisti, ki so se vrnili, niso nikoli pozabili.

UNRRA za usklajevanje repatriacije

Še med drugo svetovno vojno so se zavezniki in evropske države znašli pred vprašanjem, kako organizirati vračanje razseljenih oseb v njihove države. 44 držav je ustanovilo centralno mednarodno telo UNRRA za koordiniranje repatriacije izgnanih, v Sloveniji pa je ustanovljen Štab za repatriacijo, ki je repatriirance razvrstil v štiri skupine: vojni ujetniki, interniranci, delavci na prisilnem ali prostovoljnem delu in vsi drugi. Po podatkih štaba za repatriacijo v Ljubljani je bilo do 12. septembra 1945 repatriiranih 72.387 oseb, v letu 1945 pa se je čez Slovenijo vračalo več kot 440.000 ljudi različnih narodnosti.

Vrnitev v uničene domove

Po vrnitvi so se številni soočili z izjemnimi izzivi, saj so prišli v uničene domove in pogosto v hladno družbeno okolje. Bili so brez socialnega varstva, imeli niso niti statusa žrtev vojnega nasilja. Izgnanci so se večkrat obračali na državne organe nekdanje države in neposredno na Nemčijo z zahtevami po vojnih odškodninah, vendar neuspešno. ZR Nemčija je sicer od zahtevane vojne odškodnine plačala le dva odstotka in se izgovarjala, da ni sama pravna naslednica tretjega rajha, ker da obstaja tudi NDR. Zato ni naključje, da smo Slovenci po padcu berlinskega zidu (1989) in združitvi Nemčij med prvimi zahtevali vojno odškodnino, izgnanci pa so se že 9. junija 1991 organizirali in ustanovili Društvo izgnancev Slovenije 1941–1945, ki si prizadeva za ohranjanje zgodovinskega spomina na genocidno politiko do Slovencev med drugo svetovno vojno in na izgon Slovencev kot najokrutnejšo obliko te politike. V ta namen društvo zbira spomine in pričevanja slovenskih izgnancev in beguncev, odkriva spominska obeležja in skrbi za muzejske zbirke ter pripravlja stalne in občasne razstave. Oktobra 2006 je bila

tako dogovorjena obnova nekdanjih hlevov in konjušnic pri gradu Rajhenburg in ureditev muzeja o izgnanstvu v 2. sv. vojni.

Po uspešnih prizadevanjih DIS za pridobitev statusa žrtve vojnega nasilja slovenskih izgnancev in beguncev ter pravic po Zakonu o žrtvah vojnega nasilja, ki je bil sprejet oktobra 1995, je do danes ostalo odprto vprašanje povrnitve premoženjske škode. Državni zbor RS je sicer že leta 1994 sprejel sklep, da je treba vojno škodo izterjati, a se ni zgodilo nič. Zakon za poravnavo vsaj simbolične odškodnine, ki ga je pripravilo DIS, je bil leta 2018 v sprejet v Državnem zboru, a je v naslednjih mesecih tedanja Vlada RS padla, nadaljnje obravnave zakona pa ni bilo.

Ni naključje, da smo Slovenci po padcu berlinskega zidu (1989) in združitvi Nemčij med prvimi zahtevali vojno odškodnino, izgnanci pa so se že 9. junija 1991 organizirali in ustanovili Društvo izgnancev Slovenije 1941–1945.

Tri desetletja prepričevanj in 50 let tišine

Po 30. letih prepričevanja se zdaj obeta simbolična odškodnina. Koalicija (Svoboda, SD in Levica) je namreč 80 let po koncu druge svetovne vojne, konec aprila letos, v DZ vložila predlog zakona o pavšalnem nadomestilu za povzročeno premoženjsko vojno škodo v drugi svetovni vojni. »Zdaj bomo to krivico enkrat za zmeraj odpravili. Ne samo priznali; priznana vam je bila pred 30. leti, a nikoli odpravljena,« je dejal slovenski premier **Robert Golob**.

Robert Golob: »Zdaj bomo to krivico enkrat za zmeraj odpravili. Ne samo priznali; priznana vam je bila pred tridesetimi leti, a nikoli odpravljena!«

Foto: STA

Premier Robert Golob v Brestanici.

Zakonski predlog so ob vložitvi pozdravili tudi v Društvu izgnancev Slovenije. »80 let čakanja bi lahko razdelili zelo na kratko – 50 let tišine, ko se o izgnanstvu ni smelo govoriti, pet let urejanja pravic in sedaj 30 let čakanja, da pridemo do zakonodaje. S tem srečanjem z zgodovino bo za slovenske izgnance po 80 letih druga svetovna vojna končana,« je dejal predstavnik društva **Gregor Kaplan**. »Za nas je to zaključek 85 let dolge poti od izgnanstva do doma,« je dogajanje komentirala predsednica DIS **Ivica Žnidaršič**.

SLO-HR KULTURNA DOGAJANJA

Na kratko od tu in tam – in še kaj

 Stanka Herak

S plesom o ozaveščanju in spodbujanju obolelih

Na predvečer nacionalnega dneva multiple skleroze, 26. septembra, je Hrvaška zveza društev za multiplo sklerozo najavila edinstven humanitarni dogodek - multimedijsko predstavo *Zašto ja/Zakaj jaz*, ki je bila 19. septembra v mali dvorani Vatroslava Lisinskega v Zagrebu. Cilj dogodka je bil ozaveščanje, spodbujanje obolelih ter krepitev enotnosti in podpore.

Predstavo je izvedla plesna skupina Katja iz Slovenije. Ansambel je znan po svojem humanitarnem delu in več kot 195 predstavah po vsej regiji. Umetniška vodja **Katja Vidmar** je poudarila, da je navdih našla v življenjski zgodbi bližnje prijateljice, ki je trpela za multiplo sklerozo. Skozi ples, glasbo in besedo je občinstvo imelo priložnost doživeti bolezen na intimen in umetniški način.

Okolo – sprehod po zagrebških ulicah

Zadnje dni avgusta se je *Okolo* spet sprehajal po zagrebških ulicah – in nas popeljal s seboj! Osma izdaja umetniškega projekta *Okolo*, namenjenega umetnosti v javnem prostoru in skupnosti, je spet prinesla odmere ustvarjalne osvežitve v mestni vsakdan. V sodelovanju s Turistično skupnostjo mesta Zagreb je *Okolo* načrtoval novo srečanje z umetnostjo na zagrebških ulicah in vabil, da v umetnosti izgubite in raziščete Zagreb skozi edinstven umetniški sprehod. Slovenska predstavica v programu je bila **Ema Kobal**, ki deluje predvsem na področju grafike, ilustracije, animacije in prostorskih instalacij. Predstavila je *Opazovalca*, čigar silhueta obraza s tavajočim očesom prikazuje dvojno (prijazno ali nadzorno) perspektivo in v opazovalcu sproža kompleksna vprašanja o vsevednem očesu in prisotnosti tehnologij nadzora in nadzora samega.

Festival svetovne književnosti v Zagrebu v HNK

Na letošnjem festivalu svetovne književnosti v Zagrebu so gostovali tudi trije slovenski umetniki. Makedonsko-slovenska avtorica **Lidija Dimkovska** se je predstavila 1. septembra v HNK, na dogodku Razkrivanje, ki je potekal kot pogovor v živo med avtorico in moderatorko **Korano Svilar**, hrvaško pisateljico in urednico.

Slovenski avtor **Andrej Skubic** je v HNK gostoval 2. septembra in sodeloval na dogodku *Pisatelj in njegov bralec*, ki je pogovor med avtorjem, njegovim prevajalcem in moderatorjem. Avtorju sta se pridružili prevajalka njegovih del **Anita Peti-Stantić**, ena izmed najpomembnejših prevajalk iz slovenščine v hrvaščino, ter moderatorka **Jagna Pogačnik**, književna kritičarka in tudi prevajalka iz slovenščine v hrvaščino. Slovenski glasbenik **Žiga Golob** pa je z glasbeno spremljavo ob branju pesmi sodeloval 4. septembra, kjer sta v HNK na pesniškem literarnem dogodku *Poezija za vsakogar* svoje pesmi prebiral **Ahmed Burić** in **Nenad Rizvanović**.

Zoran poje Arseno: *Tamo da putujem*

Projekt, za katerega se je ideja rodila po izidu albuma Matije Dedića *Matija svira Arseno*, je bil navdih za **Zorana Predina**, da je storil enako, na svoj način.

V zagrebškem hramu kulture Vatroslav Lisinski se je Predin in **Damirjevi** skupini Django Group 1 oktobra na odru pridružil njun velik skupni prijatelj **Zlatan Stipišić Gibonni**, ki nas je popeljal skozi čustveno glasbeno potovanje in seznam nekaterih Arsenovih najljubših in znanih klasik.

Zoran pjeva Arseno je v bistvu nova interpretacija Arsenovih pesmi, ki jih je lahko na novo zapel le nekdo, ki je poglobljen tako v svoje kantavtorsko delo kot v Arsenovo slavno zgodovino, kot je to Zoran Predin.

Razstava AGOGO v galeriji Bernardo Bernardi

Foto: fb VRS Zagreb

Razstava AGOGO, ki jo je ustvarila slovenska ekipa v sestavi: **Tobias Putrih, Jure Ponikvar, Matena Bassin** in **Marjeta Lavrič**, je bila odprta 15. septembra v galeriji Bernardo Bernardi v Zagrebu. Na ogled je bila vse do 4. oktobra, predstavila pa je novo slovensko blagovno znamko, ki se na svež način loteva oblikovanja izdelkov. Agogo @agofurniture, ustanovljen leta 2025 v Ljubljani, je skupni projekt oblikovalcev, umetnikov in kulturnih delavcev, ki raziskujejo nove načine ustvarjanja večnamenskega pohištva, ki se lahko prilagodi potrebam končnih uporabnikov, se dinamizira in preživi.

Medvedek in Pujsek lutkarjev iz Ljubljane v Travnem

V okviru Mednarodnega festivala lutkovnega gledališča je bila 15. septembra v KUC Travno uprizorjena lutkarska predstava *Medvedek in Pujsek* Lutkovnega gledališča iz Ljubljane, ki jo je režiral **Mare Bulc**. Od otroške revije Cicido do gledališkega odra, *Medvedek in Pujsek* v tej predstavi zabavata najmlajše občinstvo.

Lutkovno gledališče Maribor pa je v Zagrebškem plesnem centru (ZPC) na Ilici uprizorilo predstavo *Transport: Tovor*, režiserja **Tina Grabnarja**.

Tovor je del projekta o prometu v okviru programa *Ustvarjalna Evropa*, ki ga je sprožil slovenski režiser Tin Grabnar in je v letih 2024–2025 povezal šest gledališč iz Slovenije, Estonije, Litve, Češke in Poljske. Žanrsko raznolike predstave, ki temeljijo na hiper realističnih miniaturnih vizualnih podobah in kompleksnih zvočnih krajinah, združujejo občinstvo v intimnem soočenju z žgočimi vprašanji sodobne družbe.

SLOVESNOST NA FILOZOFSKI FAKULTETI

V čast Lavrinove nagrajenke

Na filozofski fakulteti v Zagrebu je bila 21. oktobra slovesnost v čast prof. dr. sc. Aniti Peti-Stantić, dobitnice Lavrinove diplome za prevajanje iz slovenščine v hrvaščino.

 Agata Klinar Medaković

V prejšnji številki Novega odmeva smo že objavili novico, da je Lavrinovo diplomu za prevajanje iz slovenščine v hrvaščino letos prejela Anita Peti-Stantić. Tokrat objavljamo zapis o dogodku, ki se je odvil nagrajenki v čast na zagrebški filozofski fakulteti.

V predddverju zagrebške filozofske fakultete je veleposlanik Dovžan ob tem odprl razstavo Arhiva RS Spomin Slovenije Slovenska nacionalna lista – Unesco, Spomin sveta.

Na dogodku se je zbralo precej kolegov, sodelavcev, nekdanjih in sedanjih študentov, prijateljev in člani njene družine. Dekan fakultete prof. dr. sc. **Domagoj Tončinić** se je med drugim zahvalil veleposlaniku Republike Slovenije na Hrvaškem **Gašperju Dovžanu** za njegovo pobudo in soorganizacijo svečanosti ter izpostavil, da je izjemno vesel, ker je Anita Peti-Stantić v »sosednji Sloveniji prepoznana kot izvrstna prevajalka«.

»Most med slovensko in hrvaško kulturo«

Veleposlanik Dovžan je med drugim poudaril, da »gre za čudovit most med slovensko in hrvaško kulturo, ter da je slovensko besedo približala hrvaškim bralcem in s tem pomembno prispevala prepoznavnosti slovenske književnosti na Hrvaškem.«

Dr. sc. **Jelena Tušek** je spregovorila o prevajalski dejavnosti dobitnice diplome. V imenu upravnega odbora društva slovenskih književnih prevajalcev je nagrajenki prek video povezave čestitala tudi **Tanja Petrič**. O svoji kolegici je s pohvalnimi besedami govoril tudi prof. dr. sc. **Damir Agičić**, direktor založniške hiše Srednja Evropa.

Anita Peti-Stantić se je zahvalila kolegom, prijateljem, slovenskemu veleposlaništvu, urednikom in izdajateljem. Posebej se je zahvalila društvu hrvaških književnih prevajalcev, ki jo je nominiralo za to nagrado. »Ta nagrada mi res veliko pomeni, saj je prišla od stroke, od kolegov,« je dejala. V poslanici, ki jo je ob mednarodnem dnevu prevajalcev že prebrala na letošnji skupščini društva hrvaških književnih prevajalcev,

je še enkrat poudarila pomen prevajalstva za družbo.

Dogodek je povezovala predstojnica Oddelka za južnoslovanske jezike in književnosti prof. dr. sc. **Virna Karlič**, ki je ob koncu **Mojci Nidorfer**, iz Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik ljubljanske filozofske fakultete, vročila zahvalo za dolgoletno uspešno sodelovanje.

Foto: akm

Anita Peti-Stantić, Virna Karlič, Domagoj Tončinić, Gašper Dovžan (z leve).

Bogastvo raznolikosti na Zrinjevcu

Že petnajstič smo zaznamovali dan narodnih manjšin Mesta Zagreb. Med šestnajstimi nastopajočimi narodnimi skupnostmi je bila tudi slovenska. Predstavili smo gorenjsko narodno nošo, brez potice in cvička pa tudi ni šlo.

 Cvijeta Pandol Udiljak

V zagrebškem parku Zrinjevac pri glasbenem paviljonu je v nedeljo, 28. septembra, že petnajstič potekal dan narodnih manjšin Mesta Zagreb. V organizaciji Koordinacije svetov in predstavnikov narodnih manjšin Mesta Zagreb ter pod pokroviteljstvom župana **Tomislava Tomaševića** je sodelovalo 16 narodnih skupnosti: albanska, bolgarska, bošnjaška, češka, črnogorska, italijanska, madžarska, makedonska, poljska, romska, rusinska, slovaška, slovenska, srbska, turška in ukrajinska.

Navzoče sta pozdravila predsednik Koordinacije svetov in predstavnikov narodnih manjšin Mesta Zagreb in saborski poslanec **Armin Hodžić** ter odposlanica zagrebškega župana **Marta Kiss**. Odposlanec **Tiborja Varge**, predsednika Sveta za narodne manjšine Republike Hrvatske pa je bil **Darko Šonc**, član Sveta in predsednik Slovenskega doma Zagreb ter Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb.

Začeli z budnico, končali s plesom

Program so začeli z budnico pihalnega orkestra Zagrebškega električnega tramvaja (ZET). Sledila je predstavitev tradicionalnih narodnih noš. Članici Slovenskega doma Zagreb **Stanka Herak** in **Cvijeta Pandol** sta

predstavili gorenjsko narodno nošo, ki je ena najbogatejše okrašenih in najlepših slovenskih noš.

Organizatorji so s pesmijo, plesom in avtohtonimi jedmi obiskovalcem prikazali bogastvo jezikov in posebnosti posamezne narodne manjšine. Letos je bilo tako tujih kot domačih obiskovalcev še posebej veliko. Na številnih stojnicah so ponujali različne kulinarčne specialitete. Na sali slovenski stojnici so obiskovalci lahko

Slovenska stojnica je ponujala potico, cviček in viljamovko. Predstavljali pa smo tudi knjige v založbi Slovenskega doma Zagreb in Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb, kot tudi naš časopis Novi odmev.

pokusili potico, cviček in viljamovko. Predstavljali pa so tudi knjige v založbi Slovenskega doma Zagreb in Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb, kot tudi naš časopis Novi odmev. Našo stojnico je je obiskalo veliko ljudi, med njimi tudi vodja mestnega urada za kulturo

in civilno družbo **Emina Višnić**, pomočnica vodje za človekove pravice, civilno družbo in narodne manjšine **Jana Radić**, Marta Kiss in Armin Hodžić.

Bogastvo kulturne raznolikosti, ki ga Zagreb ima in neguje, je bilo prikazano na lep in zanimiv način. Predstavniki vseh manjšin so na koncu, pod vodstvom poljskih predstavnikov, skupaj zaplesali poljski narodni ples – polonezo. V tem zadnjem spontanem delu je bilo veliko simbolike, sodelujoči pa so v svet poslali sporočilo o skupnosti in povezanosti.

Foto: Antun Bukovec

Na slovenski stojnici je tudi letos bilo živahno.

80 let Inštituta za slovenski jezik

Inštitut Frana Ramovša ZRC SAZU, ki je te dni praznoval 80. obletnico delovanja, je slovenščini omogočil, da je med najboljše opremljenimi jeziki na svetu.

 Marija Mica Kotnik

»Glede na druge jezike smo v razmeroma dobri kondiciji, ampak če ne bomo redno telovadili, nam ne bo dobro,« pravi **Kozma Ahačič**, predstojnik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU iz Ljubljane, ki ima danes šest oddelkov, jezikovno-tehnoški razvojni center, fonolaboratorij in svojo knjižnico.

Pod okriljem tega ključnega skrbnika slovenskega jezika letos nastajata nova slovenska slovnica in slovenski pravopis 8.0. Po Ahačičevih besedah je inštitut v preteklih osmih desetletjih vse uporabnike slovenščine opremil s pripomočki za dobro rabo slovenščine tako v vsakdanjem življenju kot tudi v medijskem, strokovnem in znanstvenem življenju ter šoli in slovenščini tudi omogočil, da je danes med najboljše opremljenimi jeziki na svetu.

Z novo slovnico in slovenskim pravopisom 8.0 želijo, kot pravijo ustvarjalci, »celostno opisati sodobni knjižni jezik 21. stoletja in zajeti tako jezikoslovni napredek zadnjih desetletij kot tudi napredek, ki so ga prinesle nove tehnologije. Bo pa nova slovenska slovnica zasnovana tako, da bo uporabna za različne profile uporabnikov.«

Premier **Robert Golob** je ob tem visokem jubileju inštituta izpostavil pomen slovenščine za bistvo narodne identitete. Dodal je, da je predano delo sodelavcev inštituta ter razumevanja tega na vladi dober temelj, da »bo slovenščina še naprej ostala naše bistvo in intima in hkrati tudi naša prihodnost.« Ministrica za kulturo **Asta Vrečko** je inštitutu ob visokem jubileju podelila posebno priznanje in zahvalo.

Foto: Marko Zaplatil/ZRC SAZU

Sodelavci Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša SRC SAZU.

MODEL C

Na gimnaziji Lucijana Vranjanina se nadaljuje pouk slovenskega jezika

Slovenski dom Zagreb in Svet slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb, v sodelovanju z gimnazijo Lucijana Vranjanina Zagreb (Trg hrvatskih pavlina 1 – Malešnica), in ob podpori Ministrstva za znanost in izobraževanje Republike Hrvaške, organizirata pouk slovenskega jezika in kulture po modelu C.

Pouk slovenskega jezika sicer poteka že vse od februarja leta 2023 in ga je vse do šolskega leta 2024/2025 poučeval prof. **Jure Plut**. Od letošnjega (šolskega) leta pa ga ob torkih vodi prof. **Monika Jankek**. Pouk traja dve šolski uri v dveh izmenah. (akm)

Od hiš z dušo v navezi, tesnih prijateljstev in do Trsta Borisa Pahorja

Vedrana Kovač Vrana iz osrednje knjižnice Slovencev na Hrvaškem v branje priporoča tri knjige, ki nas popeljejo skozi zgodbe tradicije in kulture, vodijo v svet plezalnih podvigov in razmišljanj o alpinizmu, prijateljstvu, naravi, lepoti, umetnosti, etiki, duhovnosti. In tudi v Trst, mesto, v katerem je deloval Boris Pahor.

VODNIK PO HIŠAH Z DUŠO: 150 slavnih hiš naše preteklosti

Primož Hieng

Harlekin No. 1, Brezovica pri Ljubljani, 2024

Vodnik po hišah z dušo je čudovita knjiga, ki nas vabi na sprehod skozi slovenske pokrajine, da bi bolje razumeli, kako hiše niso zgolj zgradbe, temveč nosilke zgodb, tradicije in dediščine. Avtor, ki je znan po svojih turističnih vodnikih, tokrat poglobljeno raziskuje stavbno dediščino in odkriva, kaj hišam daje posebno »dušo«.

Hiše kot ogledalo naše preteklosti

Primož Hieng nas spomni, da so bile hiše vedno več kot samo streha nad glavo: so kraj, kjer se rojevajo družinske zgodbe, kjer se prepletajo delo, počitek in praznovanja. Že naši predniki so jih gradili s čustvi in pomenom, pri čemer so uporabljali naravne materiale, ki so bili na voljo – slamo, les, kamen. Skozi stoletja so se metode gradnje spreminjale, a hiše so ostale varuhi domačnosti, topline in spomina.

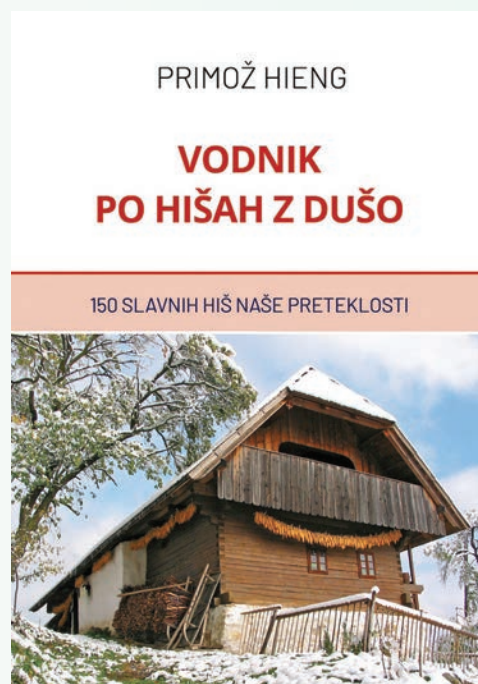
Zakaj je ta vodnik poseben?

To ni le zbirka arhitekturnih opisov, ampak je knjiga, ki odpira vrata v zgodovino, v kulturo krajev in ljudi, ki so oblikovali slovenski prostor. Avtor raziskuje, kako so se hiše razvijale, zakaj so nekoč imele določene značilnosti in kako so jih narava, gospodarstvo in človeška domišljija skupaj oblikovali v to, kar poznamo danes.

Kaj vas bo v knjigi navdušilo?

Spoznali boste zgodbe starih slovenskih hiš, od skromnih kmečkih domov do imenitnih podeželskih vil. Razumeli boste, kako so se hiše skozi čas prilagajale oko-

lju, gospodarstvu in potrebam ljudi. Odkrijete lahko, kako hiše niso le del materialne, ampak tudi duhovne dediščine naroda. Knjiga bo navdih za vse, ki imate radi dediščino, arhitekturo, zgodbe prednikov ali preprosto – lepoto podeželja.

O avtorju

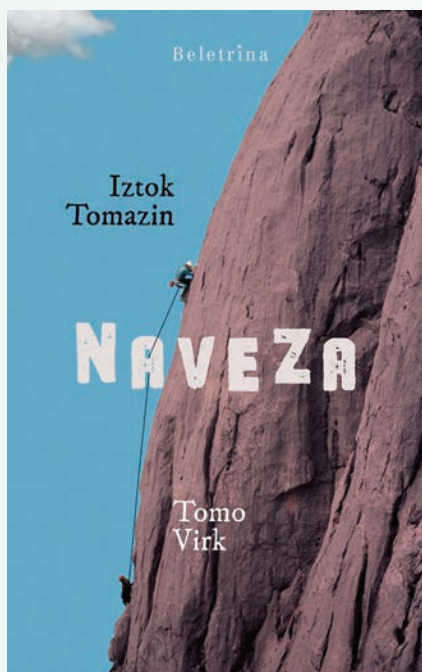
Primož Hieng je uveljavljen avtor turističnih vodnikov in publicist, ki že desetletja raziskuje slovenske kraje, naravo in dediščino. Njegovo delo odlikuje toplota, občutek za podrobnosti in sposobnost, da bralca popelje na potovanje, kjer vsaka hiša postane zgodba zase – zgodba, ki pripoveduje o življenju, ljudeh in preteklosti.

NAVEZA

Iztok Tomazin, Tomo Virk
Beletrina, Ljubljana, 2024

»Se še kdaj spomniš,« vpraša, »tolminske kasarne?«

Primarij Tomazin in profesor Virk. Pravi duet za plezalne, alpinistične in druge avanture, ki so prinesle tesno prijateljstvo. V knjigi *Naveza* v metaforično bogatem jeziku, začinjenem s humorjem in pikantnimi podrobnostmi, beležita zlasti skupne plezalne podvige in razmišljata o alpinizmu, prijateljstvu, naravi, lepoti, umetnosti, etiki, duhovnosti in presežnosti. Skozi živahen in sproščen dialog nam vrhunski alpinist in vrhunski esejist odstirata, kako sta presegala vsakdanjo stvarnost, prehitela še samega sebe, se vzpenjala in padala ... Dva zorna kota – navezana.

O avtorjih

Tomo Virk (1960), redni profesor na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo Filozofske fakultete v Ljubljani, literarni zgodovinar, teoretik in esejist, prevajalec, urednik in alpinist. V mladosti je dosegal uspehe kot alpski smučar, na državnih prvenstvih SFRJ je osvojil več zlatih kolajn in postal balkanski podprvak. Pozneje se je ljubiteljsko posvečal alpinizmu in opravil približno 460 vzponov, od tega 20 prvenstvenih. Objavil je mnoge alpinistične spise in 18 knjig s področja literarne vede. Prejel je Rožančevo in Jermanovo nagrado ter priznanje Antona Ocvirka, od leta 2021 je izredni član SAZU.

Primarij dr. **Iztok Tomazin** (1960), dr. sc., direktor ZD Tržič, specialist družinske in urgentne medicine, gorski reševalec, reševalec letalec in vsestranski vrhunski alpinist. Je začetnik prostega plezanja pri nas, osvojil je pet

osemtisočakov in z enega tudi smučal. Opravil je prvi slovenski spust z jadralnim padalom v Himalaji. Je državni prvak v jadralnem padalstvu in zmajarstvu in nosilec več državnih rekordov. Prvi je z zmajem jadral nad vrhovoma Mont Blanca in Kilimandžara. Napisal je nekaj alpinističnih knjig, tudi pesniško zbirko *Iskanje Šambale* s predgovorom **Dalaj Lama**. Prejel je častni znak svobode Republike Slovenije.

TRST, TO JE TAM, KJER JE BORIS PAHOR

Urška Perenič in Igor Grdina (ur.)

Slovenska matica, Ljubljana, 2024

Boris Pahor je več kot samo stoletje človeške vesti: literatura, ki jo je ustvaril, je še danes katalizator – in hkrati lakmus. Ne prenese ravnodušnosti. Na eni strani so zvesti bralci, na drugi mogočnejši, ki naredijo vse, da se njegov trikratni ne totalitarizmom ne bi slišal in odmeval. Ali da bi bil ponarejen, zreduciran, zmanjšan.

Toda Pahorjeva literatura se po njegovi smrti nikakor ni znašla v pogrezu v začasno pozabo, ki je običajen v letih, ko se aktualistični bralci poslovijo, tistih, ki v ustvarjalcu odkrijejo večnega sopotnika, pa še ni. Medtem ko so mnenja, ali je Pahor kot uporni človek tudi že klasik kakor njegov prijatelj Edvard Kocbek, deljena.

Pričujoča knjiga se zato trudi biti dejaven poklon pisatelju in njegovemu svetu. Zasnovana je mozaično: ustavlja se ob posameznih vidikih Pahorjevega ustvarjanja – in kot taka bodisi nadaljuje in pogloblja dosedanje raziskave bodisi jih razširja in ustvarja ustvarjalsko-receptijski dialog tam, kjer ga doslej ni bilo.

Zgodbe o malem čuku, ki živi v Nuku

Zgodbe o malem čuku, ki živi v Nuku – Čukec Nukey, so pod okriljem Narodne in univerzitetne knjižnice prvič izšle leta 2017. Slikanica je od letos na voljo tudi v hrvaškem jeziku.

 Helena Janežič, NUK

Avtorica **Helena Janežič** in ilustratorica **Polona Kosec** sta ustvarili prijazno slikanico, ki malim in velikim otrokom približa največjo slovensko knjižnico in njeno narodno poslanstvo.

V štirih zgodbah spoznamo veličastno knjižnično stavbo, za katero je načrte narisal znameniti arhitekt Jože Plečnik. Knjižnica na kilometrih polic hrani na takih in drugačnih podlagah zabeležen spomin slovenskega naroda in o vsem tem radovednemu Čukcu Nukcu pripoveduje sam mojster Plečnik. Vsak večer, ko se zapro vrata za zadnjimi obiskovalci, se Plečnik prikaže v knjižnici in Nukcu, ki kot vsi pravi čuki podnevi spi, ponoči pa bedi, pripoveduje zgodbe. Te so povezane z gradivom na policah, z dejavnostmi, ki se odvijajo pod knjižnično streho ter z ljudmi, ki so in še delajo v slovenski narodni knjižnici.

Čukec Nukey je postal Čukić Nukić

Na pobudo Slovenskega doma KPD Bazovica in Inštituta za narodnostna vprašanja se je v letošnjem letu Čukec Nukey prelevil v Čukić Nukić. Knjiga je v

Foto: Tomaž Bešter, NUK

odličnem prevodu **Sebastijana Jajtića** v sozaložništvu obeh pobudnic izšla oktobra na Reki, v nakladi 500 izvodov. K izidu so finančno pripomogli še Ministrstvo za kulturo, izobraževanja in mladih Republike Hrvaške, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije ter Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Čukec Nukey/Čukić Nukić bo učiteljem in učencem slovenskega jezika na Hrvaškem dobrodošel didaktični pripomoček pri srečevanju s slovenskim jezikom.

Foto: Saša Kernjak Zubović

Med 9. in 11. oktobrom se je v Zadru odvil seminar za učiteljice in učitelje slovenskega jezika na Hrvaškem. Na povabilo Inštituta za narodnostna vprašanja se je seminarja udeležila tudi avtorica, ki je predstavila dvojezično, slovensko-hrvaško slikanico. Čukec Nukey/Čukić Nukić bo učiteljem in učencem slovenskega jezika dobrodošel didaktični pripomoček pri srečevanju s slovenskim jezikom, skozenj pa bodo spoznali tudi zgodbo največje slovenske knjižnice NUK – knjižnice vseh Slovencev.

Avtorica Helena Janežič na predstavitvi hrvaškega prevoda slikanice Čukec Nukey v Zadru.

Na izletu pri človeških ribicah in na oddihu za dušo

Za soboto, 4. oktobra, je bila vremenska napoved odlična. Zato ni trajalo dolgo, da sem se s prijatelji dogovorila za zanimiv izlet na Cerkniško jezero in Križno jamo v Sloveniji.

 Irena Stanko

Pot do jezera je bila idilična, a tisto, kar smo našli, je bilo nekaj povsem drugega. Namesto širokega vodnega pločnika, se je pred nami razprostiral prostran zeleni gozdiček, posejan s polji divjega cvetja in osamljenimi čolni, ki so počivali na suhem.

Stali smo na »dnu« jezera, gledali visoko travo in si poskušali predstavljati, koliko vode je tam teklo le nekaj tednov prej.

Cerkniško jezero je pravzaprav presihajoče jezero. Včasih je polno vode, včasih popolnoma izgine, vse zaradi podzemnih brezen in izvirov, ki ga napajajo in praznijo.

Stali smo na »dnu« jezera, gledali visoko travo in si poskušali predstavljati, koliko vode je tam teklo le nekaj tednov prej. Vodnik nam je povedal da je to največje tovrstno jezero v Evropi. Bilo je nenavadno in lepo, kot da bi hodili po dnu nekega starodavnega, izginulega morja.

Po ogledu jezera smo šle z avtobusom naprej v Križno jamo v bližini, ki je dolga več kot osem kilometrov.

Svet iz časovnega mehurčka

Zrak na vhodu je bil nepopisno čist in hladen, svetloba naše svetilke pa je osvetlila prve kristale, ki so se lesketali kot nešteto diamantov vse naokoli. Naš vodnik nam je zavzeto pripovedoval o jamskem sistemu, ki slovi po svojih 22-ih podzemnih jezerih smaragdne

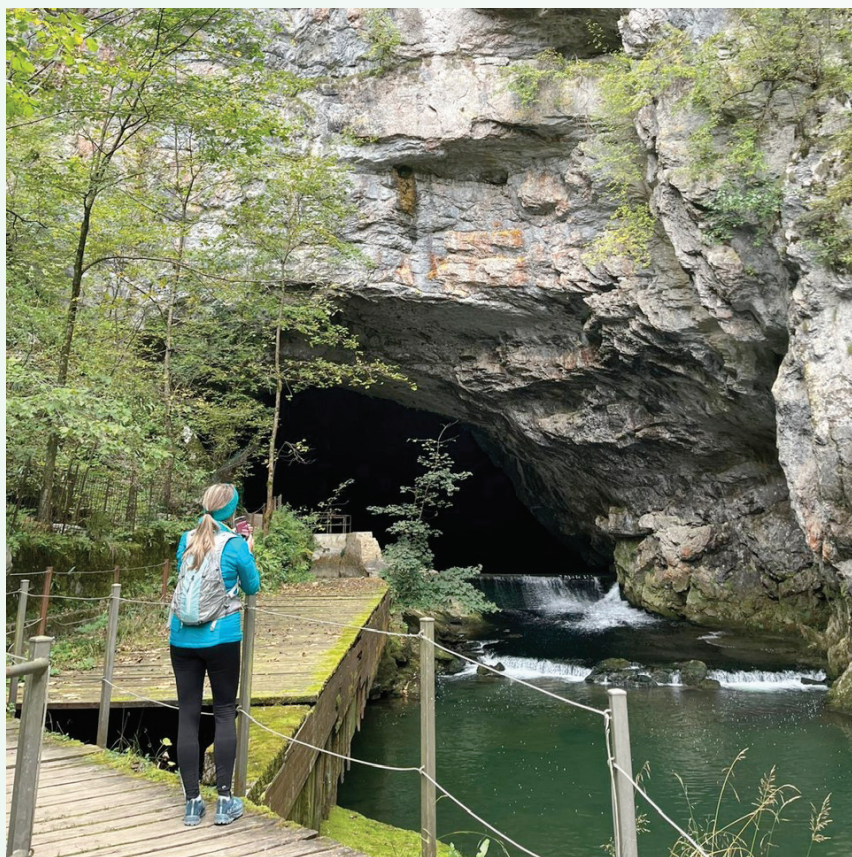
barve. Temperature v jami so stalne, kar ustvarja odlične pogoje za ohranitev številnih edinstvenih živalskih vrst, ki živijo pod zemljo. Še posebej nas je navdušila človeška ribica. Videli smo jih pet, kar je prava redkost. Bilo je kot potovanje skozi drug svet, svet iz časovnega mehurčka.

Jama je le delno raziskana in še vedno skriva veliko skrivnosti. Ta dan se je zdel kot majhen oddih za dušo. Nismo obiskali le dveh fascinantnih lokacij; skupaj smo ustvarili še en nepozaben spomin. Cerknško jezero nas je naučilo o minljivosti in lepoti sprememb, Križna jama pa o tihi, trajni magiji, ki obstaja pod površjem. Bil je popoln enodnevni izlet, ki ga vsekakor priporočam vsem, ki želijo doživeti čarobnost Slovenije.

Irena Stanko že več let obiskuje pouk slovenskega jezika v Slovenskem domu Zagreb.

Foto: is

Čudovit prizor pred Križno jamo.

Šport krepi narodno identiteto

Zamejska športna koordinacija je bila ustanovljena v začetku decembra leta 2024. Zveza slovenskih društev na Hrvaškem je njena članica od samega začetka. Vodi jo Damijan Malnar, s katerim smo se pogovarjali o pomenu športa za ohranjanje nacionalne identitete med pripadniki manjšine.

 Tanja Borčić Bernard

Kaj je namen oziroma poslanstvo Zamejske športne koordinacije?

Namen in cilj ustanovitve ter delovanja ZAŠKO je izboljšati učinkovitost medsebojnega povezovanja, mreženja, sodelovanja, izmenjave informacij, znanja in dobrih praks na področju športnega sodelovanja zunaj meja države. Spodbujali bomo vzajemno športno sodelovanje med slovenskimi organizacijami v vseh štirih sosednjih državah, Avstriji, Italiji, Madžarski in na Hrvaškem, tako na organizacijskem in kadrovskem kot tudi vsebinskem področju. Pri tem se bomo povezovali s pristojnimi športnimi institucijami v Sloveniji ter se vključevali v širše evropske povezave.

Foto: osebni arhiv

Damijan Malnar vodi Zamejsko športno koordinacijo na Hrvaškem.

S katerimi športnimi organizacijami v Sloveniji sodelujete?

Zveza slovenskih društev na Hrvaškem je bila letos sprejeta v članstvo Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ), kar je bil pogoj za ustanovitev regijske pisarne OKS-ZŠZ Zagreb. Olimpijski komitej ima 16 regijskih pisarn v Sloveniji in štiri v zamejstvu, s katerimi tesno sodelujemo.

Foto: OKS - ZŠZ

Na letošnjem 47. srečanju slovenskih športnikov iz obmejnih dežel v Novi Gorici je nastopila tudi odbojcarska ekipa.

Letos junija ste sprejeli prvi letni program dela ...

Res je, a smo še precej na začetku. Da bo program takšen, kot si želimo, potrebujemo še kakšno izkušnjo več.

Čez poletje bi naj že imeli nekaj prireditvev, kot sta lokostrelski in karate tabor. Ste zadovoljni z udeležbo?

S pripravami na tabora smo res začeli v mesecu juliju, a se je zaradi počitnic prijavilo in zbralo premalo

udeležencev. Zato bomo te prireditvi skušali izpeljati do konca leta. Vse druge načrtovane dejavnosti pa smo uspeli izpeljati tako, kot smo si jih zamislili.

Nam zaupate, katere so te dejavnosti?

Na zamejskih športnih igrah smo letos nastopili že tretjič. Pri tem smo imeli kar nekaj izzivov, saj so igre potekale zadnji dan šolskega pouka na Hrvaškem. Zaključni razredi, ki so hrbtenica moštev, so imeli valetu ob zaključku osnovne šole, a smo nekako le zbrali dovolj otrok. Večina jih je v Novo Gorico prišla v petek, ostali pa so se nam pridružili v soboto. To je vse skupaj malce podražilo, a smo bili ob rezultatih naših moštev vsi zadovoljni, nenazadnje je naša nogometna ekipa zmagala. Poleg nogometa smo z ekipami tekmovali še v odbojki in namiznem tenisu. Članica naše odbojarske ekipe je prejela tudi nagrado za fair play. 28. junija smo se udeležili zamejskih športnih iger *Dobrodošli pri nas* v Gornjem Seniku. Sami smo to prireditev gostili že dvakrat, leta 2028 jo bomo spet. 11. oktobra, smo prek projekta *Interreg Dobri sosede* imeli športno druženje v Osnovni šoli heroja Janeza Hribarja v Starem trgu pri Ložu. Otrokom iz osnovnih šol Čabra in Starega trga pri Ložu so se predstavila vsa športna društva, ki delujejo na našem obmejnem območju. Tako so se otroci seznanili z možnostmi vključitve v različne športe. Na koncu so se fantje pomerili v malem nogometu, dekleta pa v odbojki.

Kdo se udeležuje vaših prireditev? So to le zamejska športna društva ali še kdo?

Do zdaj so se s športom bolj sistematično ukvarjali samo v Slovenskem kulturnem društvu Gorski kotar. Upam, da bo šport zaživel še kje drugje med rojaki na Hrvaškem.

Kje formalno delujete?

Zamejske športne regijske pisarne še nimamo. Regijska pisarna OKS-ZŠZ Zagreb pa ima naslov na sedežu Zveze.

Za izvajanje športnih programov v zamejstvu je namenjenih 200 tisoč evrov. Za kaj namenjate ta sredstva?

Ta denar je namenjen izključno za plačilo strokovnih športnih delavcev oz. trenerjev, ki so vpisani v register Republike Slovenije, ter za vodje regijskih pisarn. Od februarja letos imamo strokovnega sodelavca za karate, od septembra pa za odbojko. Trenerja nogometa in učiteljico odbojke bomo kmalu registrirali in vpisali v Register strokovno usposobljenih in licenciranih športnih delavcev. Vse druge stroške, ki jih imamo, med drugim tudi za športno opremo in avtobusne prevoze, pa je do zdaj plačalo in plačuje Slovensko kulturno društvo Gorski kotar.

Poleg kulture in jezika ima pri krepitevi narodne identitete veliko vlogo tudi šport. Se strinjate?

Seveda se strinjam. Šport je še kako pomemben, saj tudi vse vadbe potekajo v slovenskem jeziku. Mlade je najlažje pritegniti v društvo prek športa in jih spodbujati k prijateljskim vezem med zamejci, s čimer med mladimi krepiamo tudi narodnostno identiteto. Članstvo v društvih v zamejstvu postaja vse starejše. Zdi se mi, da je prav šport tista prava pot, da bodo zaradi vključevanja mladih, ta društva na Hrvaškem tudi obstala.

Foto: Zamejska športna koordinacija

Nogometna ekipa skupaj z rojaki iz Porabja na letošnjih zamejskih športnih igrah *Dobrodošli pri nas* v Gornjem Seniku.

Poletne dobrote za v shrambo in kozarec

Poletje in jesen sta nas obdarili s številnimi okusnimi plodovi. Uživali smo v sadju in zelenjavi iz svojih vrtov ali s tržnic. Ste pomislili na hladne dni, ki prihajajo in pripravili domačo ozimnico?

 Cvijeta Pandol Udiljak

Danes lahko v trgovinah kupimo različne izdelke, vendar se nobeden ne more primerjati z domačo ozimnico, pripravljeno s skrbnostjo in ljubeznijo, iz kakovostnih sestavin in brez konzervansov. Zato se ves vložen trud povrne, ko pozimi uživamo poletne plodove.

Ozimnica je lahko sladka, kisl ali slana. Lahko jo skuhamo, vložimo v kis ali pripravimo s pomočjo naravne fermentacije. Pri tem se moramo držati nekaterih nasvetov izkušenih gospodinj:

- vedno uporabljamo zdrave in zrele plodove,
- kozarci in pripomočki morajo biti čisti,
- za pripravo ozimnice uporabljamo naravne konzervanse, kot so sol, sladkor, kis, česen in hren,
- kozarcev ne polnimo do vrha,
- ozimnico pravilno shranimo v temnem in hladnem prostoru.

Kutinova marmelada

Nepremagljiv vonj kutin lahko ohranimo do naslednje sezone (ali celo dlje), če jih skuhamo v marmelado. V portugalsščini »marmelo« pomeni kutina, zato naj bi poimenovanje »marmelada« izhajalo iz tega izraza. Kutine so zelo zdrave, saj njihova sluz blagodejno vpliva na prebavo. Koščice kutin po okusu spominjajo na grenki mandelj in so zelo zdravilne. Delujejo protivnetno, antioksidativno in odvajalno. Iz posušenih koščic lahko pripravimo čaj.

Sestavine za kutinovo marmelado:

- 2 kg kutin
- 200–300 g kristalnega sladkorja
- sok 1 limone
- 1 dcl vode

Priprava:

Kutine dobro operemo in odstranimo poškodovane dele ter sredičo. Ne lupimo jih, saj lupina vsebuje pektin, ki naravno zgosti marmelado. Narežemo jih na koščke, dodamo vodo in sladkor ter kuhamo pokrito približno 30 minut ob občasnem mešanju. Z ročnim mešalnikom zmiksamo zmes, dodamo limonin sok in premešamo. Kuhamo le še pet minut ter nadevamo v tople kozarce. Ohladimo v pečici ali pokrito do naslednjega dne.

Foto: recepti.index.hr

Kisla repa

Repo lahko zelo enostavno kisamo doma. Naravno bo fermentirala in postala zdrava za uživanje, polna probiotikov. V slovenski tradicionalni kuhinji poznamo veliko jedi s kislom repo, zato verjamem, da vam bo prišel prav tudi ta recept.

Sestavine* in priprava:

- 1 kg repe
- 20 g soli
- zrna popra

**Mere so podane za razmerje, količine prilagodite po potrebi.*

Svežo repo operemo, olupimo in naribamo na tanke rezance, debeline največ pol centimetra. Repo posolimo z 1 do 2 odstotka soli glede na težo repe, dodamo zrna popra in pustimo stati v posodi približno 2 uri. Repo nato predstavimo v plastično posodo ali kozarce, dobro potlačimo, da spusti sok. Po potrebi dodamo malo vode in na vrh položimo kamen ali kaj težkega, da jo obtežimo. Pustimo stati na sobni temperaturi nekaj dni, dokler ne začne fermentirati (pojavi se mehurčki in kiselkast vonj), nato shranimo na temno in hladno mesto. Po enem mesecu je pripravljena za uporabo.

Še nasvet: Na enak način lahko kisamo tudi zelje.

Foto: eugurman.com

Most, hidak, ponte, moct, urě ...

Pelješki most je že postal znamenitost. Tudi načrtovani most na Krk naj bi to postal. In pri obeh ima »prste vmes« naš, slovenski projektant Marjan Pipenbaher.

 Dejan Vodovnik

Most je tisto, kar združuje, povezuje to, kar je oddaljeno. Povezuje dva bregova reke, zemeljski in nebeški svet, dve osebi ali celo "vsakdanji, zunanji jaz" in "duhovni, notranji Jaz". Graditi most pomeni vzpostaviti povezavo, ustvarjati vezi, utreti pot, po kateri lahko hodimo. Veliko poguma in vztrajnosti potrebujemo, da bi presegli razlike, da bi spremenili sebe in poskušali razumeti nekaj ali nekoga, ki je na drugi strani.

Zelo je pomembno, da se naučimo graditi mostove. Graditi mostove, ki nas povezujejo z drugimi ljudmi, z našim notranjim svetom, z naravo, s svetom v nas, s tistim najbolj dragocenim v našem življenju. Človek je del sveta, je vključen v harmonijo veselja in nikoli ne deluje sam, čeprav se mu pogosto tako zdi.

Mostovi služijo kot povezovalci, ki povezujejo dve ločeni točki, zaradi česar so močni simboli povezave, prehoda in napredka. Predstavljajo premagovanje ovir, premoščanje vrzeli in olajšanje razumevanja ali sprave med sprtimi stranmi. Kot strukture, ki omogočajo prehod čez izzive, kot so reke ali brezna, mostovi simbolizirajo tudi upanje, podporo in varen prehod iz

ene faze ali kraja v drugo. Tako o mostovih razmišljajo raziskovalci simbolov in simbolike.

Pogodbe z bregovi

Prav omenjeni Marjan Pipenbaher je v enem od pogovorov dejal, da pravzaprav »zgolj ne projektira mostov, ampak pogodbe podpisuje z bregovi.« Z dvema nasproti si stoječima bregova.

Tudi mi, dandanes marsikdaj stojimo na različnih bregovih. Vse lepo in prav. In ko želimo z enega do drugega, sedemo v čoln, zaveslamo in smo tam.

Prepričan sem, da nas ni veliko, ki doslej še nismo prečkali reke Save v Mostecu – z brodom.

Žalostno bi bilo, če bi gradili zgolj eni, drugi pa bi rušili. Ah, kolikokrat smo to vsi mi že doživeli na lastni koži.

Že več kot 130 let ohranja tradicijo splavarstva na Savi. In spominja na nekdanjo živahno prometnico, kjer so brodarji vsakodnevno prevažali ljudi in blago. Ljudje z različnih bregov pa so se družili, veselili, sodelovali. Slovenci na Hrvaškem, tisti ob meji in tudi po svetu – pa tudi v sosednji Italiji ali na Madžarskem in še kje – mostove še kako potrebujejo. Potrebujejo jih tudi vsi drugi. In Marjan Pipenbaher zagotovo ni edini, ki projektira mostove. Zagotovo pa je eden najboljših v svoji stroki. Vsi mi pa smo inženirji, ki moramo vsak dan pomagati premagovati razlike z obeh bregov.

Seveda, tudi tisti, z druge strani morajo pri tem pomagati. Žalostno bi bilo, če bi gradili zgolj eni, drugi pa bi rušili. Ah, kolikokrat smo to vsi mi doživeli na lastni koži.

Na srečo je »rušilcev« mostov vse manj, velika večina pa lahko s ponosom stopa z enega na drugi breg čez *most, hidak, ponte, urě* ali *moct* kakorkoli je komu drago in mило. Le podirati jih za seboj ne smemo!

Foto: fb Pelješki most

